

**MUSIIKKIALAN YRITTÄJIEN YRITTÄJÄPOLUT -
MUUSIKKO- JA YRITTÄJÄIDENTITEETIN
RAKENTUMINEN KERTOMUKSESSA**

Maiju Lempinen

Pro gradu -tutkielma

Musiikkitiede

2010

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Lempinen Maiju Helena	
Työn nimi – Title Musiikkialan yrittäjien yrittäjäpolut – muusikko- ja yrittäjäidentiteetin rakentuminen kertomuksessa	
Oppiaine – Subject Musiikkitiede	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Joulukuu 2010	Sivumäärä – Number of pages 77
Tiivistelmä – Abstract Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten ja mistä syistä muusikkoina toimineet luovan alan ammattilaiset hakeutuvat yrittäjiksi. Tutkimuksessa tarkasteltiin yrittäjyyden valintaan johtaneita syitä ja yrittäjänä toimimista. Tämän lisäksi tutkimuksessa haluttiin selvittää muusikko- ja yrittäjäidentiteettien rakentumista kerronnan avulla ja kuinka muusikko- ja yrittäjäidentiteettien yhteensovittaminen näkyy yritystoiminnassa. Menetelmänä käytettiin narratiivis-elämäkerrallista tutkimusotetta, ja aineisto kerättiin haastattelemalla kolmea musiikkialan yrittäjää. Aineistosta pyrittiin Polkinghornen narratiivien analyysin mukaisesti etsimään samankaltaisia piirteitä, ja yrittäjien tarinoita jaksotettiin Vilkon omaelämäkerrallista kerrontaskeemaa mukaillen. Koska kaikki haastateltavat olivat toimineet ammattimuusikoina, tutkimuksessa oletettiin, että heille oli muodostunut muusikkoidentiteetti. Muusikkoidentiteetin ilmenemistä hahmoteltiin niin Hallin sosiologisen subjektin kuin ammatillisen identiteetin näkökulmasta. Yrittäjäidentiteetin muodostumista tarkasteltiin sosiaalisena ja persoonallisena identiteettikäsitteenä. Tutkimuksessa kävi ilmi, ettei yrittäjäksi hakeutumiselle ollut yhtä ainutta syytä. Yrittäjyys koettiin yhtäältä mielekkäänä tapana toteuttaa itseään ja osaamistaan sekä toisaalta keinona vakauttaa oma työllisyystilanne. Yrittäjyyden mainittiin vievän aikaa itsensä musiikilliselta kehittämiseltä, mutta sen tuomaa lisäarvoa elämässä pidettiin merkittävänä. Yrittäjät muun muassa kokivat, ettei pelkkänä muusikkona toimiminen olisi ollut riittävä itseilmaisun keino. Vaikka yrittäjät vuorottelivat joustavasti kahden identiteettirollin välillä, muusikkoutta voidaan pitää yrittäjyyttä ohjaavana tekijänä.	
Asiasanat – Keywords Muusikko, yrittäjä, identiteetti, kertomus	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Musiikin laitoksen kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

SISÄLLYS	2
JOHDANTO	3
1 YRITTÄJYYS, YRITTÄJÄPOLUT JA YRITTÄJYYTEEN OHJAAVAT TEKIJÄT	6
2 NARRATIIVINEN TUTKIMUS	8
2.1 YLEISTÄ NARRATIIVISESTA TUTKIMUKSESTA	8
2.1.1 <i>Narratiivit ja narratiiviset tarkastelutavat</i>	8
2.1.2 <i>Narratiivisuus konstruktivistisena näkökulmana</i>	10
2.1.3 <i>Narratiivinen aineistoanalyysi</i>	12
2.2 MITÄ ON KERTOMUS?	14
2.2.1 <i>Kertomuksen määrittelyä</i>	14
2.2.2 <i>Kertomusten sisällönanalyysi</i>	15
2.3 NARRATIIVIS-ELÄMÄKERRALLINEN TUTKIMUSOTE NARRATIIVISESSA TUTKIMUKSESSA	17
3 IDENTITEETTI	20
3.1 IDENTITEETIN KÄSITTEEN TARKASTELUA	20
3.1.1 <i>Identiteetin määrittely eri aikoina</i>	20
3.1.2 <i>Narratiivinen identiteetti</i>	22
3.1.3 <i>Identiteetti sosiaalisena ja persoonallisena käsitteenä</i>	24
3.2 MUUSIKKOIDENTITEETIN TARKASTELU	26
3.3 YRITTÄJÄIDEN TITEETIN MUOTOUTUMINEN	29
4 TUTKIMUSASETELMA	33
4.1 TUTKIMUSONGELMAN MÄÄRITTELY	33
4.2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	33
4.2.1 <i>Haastattelu tutkimusmenetelmänä</i>	33
4.2.2 <i>Haastateltavien valinta</i>	34
4.2.3 <i>Tutkimusaineiston kokoaminen ja analyysi</i>	36
4.2.4 <i>Aineiston reliabiliteetti ja validiteetti</i>	39
4.3 YRITTÄJÄPOLUT	42
4.3.1 <i>Juhanin tarina</i>	42
4.3.2 <i>Kristiinan tarina</i>	44
4.3.3 <i>Timon tarina</i>	47
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	50
5.1 YRITTÄJÄPOLKUJEN TARKASTELU	50
5.2 MUUSIKKOIDENTITEETIN ILMENEMINEN	55
5.3 YRITTÄJÄIDEN TITEETIN MUODOSTUMINEN	59
5.4 MUUSIKKO- JA YRITTÄJÄIDEN TITEETIN YHTEENSOVITTAMINEN	63
6 POHDINTA	67
8 LÄHTEET	74
9 LIITTEET	77

JOHDANTO

Viimeisen vuosikymmenen aikana talouden ja kulttuurin käsitteet ovat lähentyneet toisiaan ennätysvauhtia. *Luovista aloista* eli taiteen, kulttuurituotannon ja joukkoviestinnän aloista on alettu keskustella yrittäjälähtöisemmästä näkökulmasta ja ne on nähty tulevaisuuden voimavarana ja elinkeinorakenteen eheyttäjänä (Wilenius 2003). Suomen on ennustettu elävän jatkossa yhä enemmän luovuudesta talouden globalisaation hävittäessä työpaikkoja perinteisiltä teollisilta aloilta (Wilenius 2003). Tulevaan muutokseen on reagoitu eri tahoilla. Ensimmäiset Kulttuuribusiness-nimiset koulutus- ja kehittämishankkeet lanseerattiin jo 2000-luvun alussa (mm. Niinikoski & Sibelius 2003). Kulttuurialojen liiketoimintaedellytyksiä on pyritty edistämään maakunnissa erilaisten hankkeiden ja foorumeiden kautta: Keski-Suomessa vaikuttaa tänä päivänä Luova Paja, jonka tavoitteena on edistää luovaa taloutta. Oppilaitokset tarjoavat kulttuurialojen tuotanto-opetusta kaikilla tutkintotasoilla ja toisen asteen oppilaitoksiin on lisätty yrittäjyyskasvatusta. Opetusministeri Virkkunen on viimeisimpien joukossa patistanut korkeakoulutettuja nuoria hakeutumaan yrittäjäksi perinteisen virkamiesuran sijaan (HS 17.8.2010).

Kulttuurin ja talouden lähentyminen heijastui myös omiin opiskeluvalintoihini: pääaineeni musiikkitieteen lisäksi opiskelin yliopistossa sivuaineena musiikkihallintoa ja -tuotantoa, josta jatkoin edelleen palveluliiketoiminnan aineopintoihin. Kiinnostukseni yrittäjyyttä kohtaan heräsi syksyllä 2006 erään seminaarisarjan aikana, jonka aiheena oli luovan alan liiketoiminta. Luentojen aikana kuultiin erilaisia puheenvuoroja kulttuurialan toimijoilta ja viimeisellä kerralla ääneen pääsivät yrittäjät, jotka olivat perustaneet yrityksensä luovan osaamisensa ympärille. Nämä henkilöt kertoivat toiminnastaan ja kokemuksistaan kulttuurialalla,

ja muistan jo tuolloin luentosalista poistuessani pyöritelleeni mielessä kysymystä *millaiset ihmiset hakeutuvat yrittäjiksi kulttuurialalla?* Erityisen merkitykselliseksi kysymys osoittautuu tänä päivänä siksi, että tässä tutkimuksessa on mukana yksi tuon syksyisen seminaarisarjan puhujista ja tutkimusaiheeni inspiroijista.

Kun pohdintani vuosia myöhemmin johti tutkimusaiheeseeni, halusin tuoda kuuluviin musiikkialan yrittäjien äänen. Tunsin, että yrittäjyydestä puhutaan lii kaa ulkopuolisesta näkökulmasta keskittymättä siihen, *miten yrittäjät kokevat yrittäjänsä.* Kartoittaessani mahdollisia tutkimuksia selvisikin, ettei musiikkialan yrittäjistä löytynyt juuri aiempia tutkimuksia. Luovien alojen yrittäjyydestä ja toimialan haasteista on tehty jonkin verran tutkimusta, mutta niissäkin näkökulma tarjoutui usein ”ulkopuolelta”. Koska mielestäni kiinnostava tutkimuskohde oli luovuuden ja talouden yhdistäminen, halusin tutkia sitä, kuinka musiikkialan toimijat ryhtyvät yrittäjiksi ja miten he kokevat itsensä yhdistäessään taiteellista osaamistaan ja talouden hallintaa. Identiteetin käsite tarjoutui apuun yrittäjien minäkuvan muodostusprosessissa. Näin ollen tutkimukseni keskittyikin tarkastelemaan yrittäjäpolkuja ja pyrki hahmottamaan yrittäjien muusikkoidentiteetin ja yrittäjäidentiteetin ilmenemistä.

Tutkimukseni on narratiivinen ja sen painopiste on narratiivis-elämäkerrallisessa tutkimusotteessa. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla kolmea musiikkialalla toimivaa yrittäjää: kahta ohjelmatoimiston perustajaa ja yhtä kustannus- ja levytystoimintaan erikoistuneen musiikkiyhtiön perustajaa. Haastattelut olivat pitkälti omaelämäkerrallisia ja koostuivat haastateltavien vapaasta kerronnasta.

Tutkimuksen ensimmäisessä luvussa tarkastellaan yrittäjyyttä ja yrittäjyyteen ohjaavia motiiveja, joilla avulla yrittäjyyden valintaa voidaan selittää. Toinen luku puolestaan keskittyy narratiivisen tutkimussuuntauksen esittelyyn ja narratiivisuuden rooliin tässä tutkimuksessa. Kolmannessa luvussa pohditaan identiteetin käsitettä ja sen merkitystä tässä tutkimuksessa. Neljännessä luvussa

esittelen tutkimusasetelman, määrittelen tarkemmin tutkimusongelmani sekä kuvaan tutkimusmenetelmän vaiheet. Samassa luvussa esitellään myös tutkimuksessa mukana olleet yrittäjät Juhani, Kristiina ja Timo sekä heidän yrittäjäpolkunsu. Tutkimuksen tulosten esittelyn jälkeen kokoan aineistosta saadun informaation ja pohdin tuloksia verraten niitä lähdeaineistoon.

1 YRITTÄJYYS, YRITTÄJÄPOLUT JA YRITTÄJYYTEEN OHJAAVAT TEKIJÄT

Tässä tutkimuksessa keskeisenä tarkastelun kohteena ovat musiikkialan yrittäjien yrittäjyyspolut sekä muusikkouden ja yrittäjyyden vuoropuhelu yritystoiminnassa. Yrittäjyyden käsitteelle ei ole tutkimuskirjallisuudessa annettu yhtä ainutta merkitystä (ks. Niittykangas 2003, 17–32). Nykytutkimuksessa yrittäjyys on nähty roolina (Hytti 2004, 38–39), uravalintana muiden työhön tai ammattiin liittyvien valintojen joukossa (Lähteenmäki 1997, 131) ja liiketoimintana, johon liittyy taloudellinen sitoutuminen yrityksen toimintaan, osallistuminen yrityksessä tapahtuvaan päätöksentekoon sekä taloudellisen vastuun kantaminen toiminnan seurauksista (Niittykangas 2003, 32). Koirasen (1993, 65) mukaan yrittäjyydessä on kyse ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistavasta työhön ja yrittäjät ovat ihmisiä, jotka toteuttavat uutterasti ja luovasti omaa tahtoaan. Tässä tutkimuksessa näkökulma yrittäjyyteen muodostuu haastateltavien yrittäjien kerronnan kautta. Yrittäjyys voi edustaa heille mitä tahansa edellä mainituista: uravalintaa muiden joukossa, vastuullista liiketoimintaa tai roolia, jonka kautta omaa osaamista tuodaan parhaiten esiin.

Yrittäjäpolun käsite voidaan väljästi sitoa urapolun käsitteeseen. Siinä missä urapolun käsite sisältää merkityksen hierarkkisesta etenemisestä työuralla, voidaan yrittäjäpolku tulkita samoin kuin Lähteenmäki (1997, 139) ymmärtää yrittäjän uran sisäisen merkityksen: kyseessä on ammatillisen ja henkisen oppimisprosessin kautta tapahtuva osaamisen karttuminen ja oma kokemus tuon kasvuprosessin tyydyttävyydestä. Yrittäjäpolku on siis subjektiivinen käsitys omasta yrittäjyydestä. Tässä tutkimuksessa yrittäjäpolulla tarkoitetaan yrittäjän ja yrityksen kehityskaarta yrityksen perustamisen harkinnasta varsinaiseen päätöksentekoon, yrityksen perustamiseen ja sen jälkeisiin yrittäjävuosiin.

Yrittäjyyden valinta nähdään tyypillisimmin tahtona tai mahdollisuutena enemmän kuin pakkotilanteena (Koiranen 1993). Niittykankaan (2003) mukaan yrittäjyyteen ohjaavia motiiveja on pyritty pelkistämään erilaisiin tekijöihin, joista tunnetuimmat lienevät työntö- ja vetohypoteesit. Työntö-veto-ajattelun mukaan syyt yrityksen perustamiseen saattavat olla joko kielteisiä eli yrittäjyyteen työntäviä tai myönteisiä eli yrittäjyyteen vetäviä. Työtyytymättömyys, muutto kotipaikkakunnalta tai työttömyyden uhka saattavat olla tekijöitä, jotka työntävät (elleivät jopa pakota) yksilön yrittäjäksi. Työntötekijänä voidaan pitää myös esimerkiksi sellaisen osaamisen hallintaa, jonka ainoa mahdollinen toteuttamiskeino on yrittäjyys. Pyrkimykset omien unelmien toteuttamiseen sekä tavoitteiden saavuttamiseen oman uran nimissä ovat puolestaan yrittäjyyteen myönteisesti ohjaavia tekijöitä eli vetotekijöitä. Jaottelu ei ole toki aina yksiselitteinen, vaan usein yrittäjyyspäätöksen takana on kummankin hypoteesin yhteisvaikutus. (Niittykangas 2003, 134.)

Yrittäjyyteen ohjaavia motiiveja on tutkittu myös yksilön eri elämänvaiheiden kautta. Yrittäjäksi ryhtyvän ihmisen todennäköiselle iälle on tarjottu kahta tyyppiesimerkkiä. Nuoruuden idealismi, rohkeus ja työtarmo ohjaavat ihmisiä yrittäjäksi työuran alkuvaiheilla, kun taas uran myöhemmässä vaiheessa iän ja karttuneen kokemuksen myötä lisääntynyt varovaisuus ja mukavuudenhalu vähentävät yksilön riskinottohalua. Vastakkaisen näkemyksen mukaan työuran alkupään taloudelliset realiteetit ja verkostojen puute estävät yrittäjäksi lähtemisen - halukkuudesta riippumatta. Tämän vuoksi yrittäjyyspäätös siirtyy myöhempään elämän- ja uravaiheeseen, jolloin sekä taloudellinen tilanne että tunnettuus alalla parantavat yrittäjänä onnistumisen mahdollisuuksia. (Lähtenmäki 1997, 132.)

2 NARRATIIVINEN TUTKIMUS

2.1 Yleistä narratiivisesta tutkimuksesta

Narratiivisuus tutkimuksessa viittaa lähestymistapaan, jossa huomio kohdistuu kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana. Narratiivisuudella on pitkät perinteet niin filosofiassa, kirjallisuustieteessä kuin kielitieteessä ja narratiivinen tutkimus on yleistynyt parin vuosikymmenen aikana myös muilla tieteenaloilla (Heikkinen 2001, Hyvärinen 2006). Narratiivisten tutkimusten määrä kasvoi etenkin 1990-luvulla, jolloin tieteellisessä keskustelussa alettiin puhua *narratiivisesta käännteestä* tai *elämäkerrallisesta käännteestä* (Heikkinen 2001). Narratiiviset tutkimusmenetelmät ovat pysyneet suosiossa ja niitä on viime vuosina käytetty myös musiikintutkimuksessa (mm. Hirvonen 2003; Huhtanen 2004).

2.1.1 Narratiivit ja narratiiviset tarkastelutavat

Narratiivisuuden käsite tulee latinan kielestä, jossa substantiivi *narratio* tarkoittaa kertomusta ja verbi *narrare* kertomista; englannin kielessä vastaavat sanat ovat *narrative* ja *narrate* (Heikkinen 2001). Suomen kielessä narratiiveja on kutsuttu lyhyesti kerronnaksi tai pidemmin kerronnalliseksi, kertomukselliseksi tai tarinalliseksi aineistoksi. Narratiivin käsitteelle ei toistaiseksi ole vakiintunut yhtä nimitystä, joten käytän tässä työssä narratiiveja väljästi edellä mainittujen synonyymeina. Suomalaisessa tutkimuksessa myös tarinallisuuden käsitettä on tarjottu vaihtoehtona narratiivisuudelle (Heikkinen 2001). Hyvärinen (2006) puolestaan käyttää narratiivisesta tutkimuksesta nimitystä kerronnallinen tutkimus

ymmärrettävyyden vuoksi: tutkimuksessa on kyse nimenomaan kertomuksista ja niiden paikasta ihmisen elämässä.

Yhteistä edellä mainituille vastineille kuitenkin on, että narratiivit sisältävät kertomusta: kertomus voi olla joko suullista tai kirjallista materiaalia. Polkinghorne (1988) on määritellyt kerronnan keskeiseksi malliksi, joka yhdistää yksilön toiminnan ja tapahtumat toisiinsa liittyväksi, ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Kerronta osoittaa tapahtumien välisen yhteyden ja yksilöt luovat tarinoita antaakseen merkityksiä omalle ja muiden toiminnalle. Narratiivisessa tutkimuksessa ajatuksena onkin, että kertominen on ihmisyyteen olennaisesti kuuluvaa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Heikkinen (2001, 118) vie narratiivisuuden lähimmäs konstruktivismia toteamalla ihmisten tulkitsevan maailmaa ”alati kehkeytyvänä kertomuksena, joka saa alkunsa ja liittyy aina uudelleen siihen kertomusvarantoon, jota kutsutaan tiedoksi.”

Tutkimuksessa narratiivisuutta voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Polkinghornen (1988) mukaan narratiivisuus viittaa laajimmassa merkityksessä kaikkeen puhuttuun tai kirjoitettuun materiaaliin. Se voi kuitenkin myös viitata tarinan kertomisprosessiin, tarinoiden kognitiiviseen mallintamiseen tai prosessin lopputulokseen – eli valmiiseen tarinaan tai kertomukseen. Heikkinen (2001, 118–126) laajentaa artikkelissaan narratiivisuuden käsitettä jakamalla sen neljään erilaiseen tieteellisessä keskustelussa esiintyvään tapaan. Hänen mukaansa narratiivisuudella voidaan viitata tiedonprosessiin, tietämisen tapaan sekä tiedon luonteeseen, jolloin narratiivisuuden liittäminen konstruktivistiseen tiedonkäsitteeseen korostuu. Narratiivisuuden avulla voidaan myös kuvata tutkimusaineiston luonnetta. Aineiston analyysitapoja on kehitetty erilaisin narratiivisin keinoin ja tutkimuskirjallisuudessa narratiivisuuden käsite on yhdistetty narratiivien käytännölliseen merkitykseen. Käytännön merkityksellä Heikkinen viittaa siihen, kuinka narratiivien käyttöä voidaan hyödyntää ammatillisena työvälineenä esimerkiksi psykologian piirissä. Omassa

tutkimuksessani narratiivisuus ilmenee lähinnä kolmen ensin mainitun kautta. Narratiivisuus tiedonprosessina viittaa siihen, millä tietoteoreettisilla edellytyksillä olen tehnyt tutkimusta ja pyrkinyt saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiini. Lisäksi tutkimusaineiston luonne on kerrontaan perustuva, ja aineiston analyysissä olen hyödyntänyt narratiivisia analyysitapoja.

2.1.2 Narratiivisuus konstruktivistisena näkökulmana

Narratiivinen tutkimus voidaan ymmärtää väljänä metodisena viitekehyksenä, jonka ydin perustuu kertomuksiin ja niiden merkitykseen maailman välittäjänä ja tuottajana (Heikkinen, Huttunen & Kakkori 1999). Narratiivisia menetelmiä onkin sovellettu joustavasti eri tieteenfilosofisten suuntausten piirissä. Useimmiten narratiivisuus yhdistetään kuitenkin kahteen tietoteoreettiseen ja kulttuuriseen näkökulmaan; konstruktivismiin ja postmodernismiin (Heikkinen 2001).

Konstruktivismissa tiedon katsotaan lähtökohtaisesti muodostuvan erilaisissa prosesseissa. Konstruktivismiin ajatuksena on, että ihminen rakentaa tietonsa aikaisemman tiedon ja kokemustensa varaan, ja näkemykset asioista muuttuvat sitä mukaa kun ihminen saa uusia kokemuksia. Konstruktivistinen käsitys tiedosta edustaa tietoteoreettista relativismia, jonka mukaan tietäminen ja totuus ovat suhteellisia käsitteitä. Tieto on aina jostakin ajasta, paikasta ja näkökulmasta riippuvaista. Usko objektiivisen totuuden saavuttamisesta hylätään. (Heikkinen 2001, 119-120.)

Narratiivisuudessa konstruktivismi on nimenomaan liitetty ajatukseen siitä, kuinka ihmiset rakentavat tietonsa ja identiteettinsä kertomusten välityksellä. Kaikille yhteistä todellisuutta ei ole olemassa, vaan käsitys todellisuudesta on ihmismielissä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa eri tavoin konstruoitunut malli. Tieto niin ulkopuolisesta maailmasta kuin ihmisten käsitys omasta itsestään on jatkuvasti

muokkautuva kertomus, joka rakentuu ja muuttaa muotoaan. Narratiivisuus myös toimii tutkimuksessa yhtäaikaisesti kahteen suuntaan: kertomukset ovat sekä tutkimuksen lähtökohta että lopputulos. (Heikkinen 2001, 119–120.)

Postmoderni tiedonkäsitys puolestaan kumoaa perinteisen objektivistisen todellisuuskäsityksen, jonka mukaan on olemassa vain yksi todellisuus ja sitä koskeva totuus, joka voidaan väitelauseiden avulla esittää todeksi tai epätodeksi. Objektiiivisuuden sijaan postmoderni ajattelutapa korostaa tietämisen kontekstuaalisuutta ja sen sidoksia aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen todellisuuteen. Postmodernin ajattelun mukaan tietäminen on aina jostakin perspektiivistä ja näkökulmasta tietämistä eikä moderni ajatus universaalista, yleispätevästä tiedosta ole mahdollinen. Näin ollen myös postmoderni tiedonkäsitys korostaa tietämisen subjektiivisuutta. Tietämisen tulkitaan olevan aina jonkun ihmisen tietoa, joka elää tietyssä sosiaalisessa ja fyysisessä ympäristössä ja joka on kokemuksiensa kautta elänyt tietynlaisen elämän. (Heikkinen 2001, 119–120.)

Omassa tutkimuksessani konstruktivismi ja postmodernismi edustavat suhtautumistani tietoon ja tiedon hankintaan. Tässä tutkimuksessa oletan saavani luotettavaa tietoa musiikkialan yrittäjyydestä yrittäjätarinoiden kautta. Konstruktivistinen ajattelu heijastuu aineiston käsittelyyn ja analyysiin näkyvimmin luvuissa 5.3 ja 5.4, joissa tarkastellaan yrittäjien muusikko- ja yrittäjäidentiteettien rakentumista. Muusikko- ja yrittäjäidentiteetin pohdinnassa haastateltavien äänellä ja kertomuksista löytyvillä narratiiveilla on suuri painoarvo lähdekirjallisuuden rinnalla. Muusikko- ja yrittäjäidentiteettien suhteen analyysi tapahtuu taas pelkästään kertomusten pohjalta, sillä tästä näkökulmasta löytyi sängen vähän – jos lainkaan – aiempaa tutkimusta. Tässä tutkimuksessa oletetaan tiedon rakentuvan kertomusten kautta, mutta toisin kuin postmoderni tiedonkäsitys antaa ymmärtää, tutkimuksessa saatua tietoa peilataan myös aiempaan tutkimuskirjallisuuteen ja siinä ilmeneviin tutkimuskäsitteisiin.

2.1.3 Narratiivinen aineistoanalyysi

Narratiiviset tutkimus- ja analyysimenetelmät ovat usein melko vapaamuotoisia eikä niiden tekemiseen ole määritelty yhtä ainoaa tapaa. Narratiivinen analyysimenetelmä määräytyy tutkittavan ilmiön, tutkimuskohteen, tutkimusongelman ja tutkimuksen käytännön toteuttamisen mukaan (Vuokila-Oikkonen 2002). Yksi tyypillisimmistä narratiivisen tutkimusaineiston käsittelytavoista on kuitenkin Polkinghornen (1988/1995) tekemä jako kahteen kategoriaan: narratiivien analyysiin ja narratiiviseen analyysiin.

Narratiivien analyysissa kertomuksia jaetaan erillisiin luokkiin esimerkiksi tapaustyyppien ja kategorioiden avulla, jolloin analyysin avulla voidaan löytää datasta yhteneväisiä piirteitä ja malleja. Narratiivinen analyysi puolestaan keskittyy uuden kertomuksen tuottamiseen aineiston perusteella (Polkinghorne 1995, 12–14). Narratiivisessa analyysissä pääpaino ei siis ole aineiston kategorisoinnissa, vaan analyysin avulla pyritään luomaan aineiston pohjalta uusi tarina, jossa kertomusten tärkeät teemat pääsevät selkeämmin esiin (Heikkinen 2001).

Polkinghornen idea jaottelusta narratiiviseen ja narratiivien analyysiin on peräisin Jerome Brunerin (1986) tavasta erottaa kaksi erilaista tietämisen tapaa. Kertomukseen perustuvaa ymmärryksen muotoa kutsutaan narratiiviseksi tiedon muodoksi (*narrative cognition*) ja yleisiin totuuksiin pohjautuvaa tietoa loogis-tieteelliseksi tai paradigmaattiseksi tietämisen muodoksi (*paradigmatic cognition*). Narratiivinen analyysi soveltaa narratiivista tietämisen tapaa tutkijan luodessa kertomusten pohjalta uuden tarinan. Narratiivien analyysi puolestaan keskittyy paradigmaattisen tietämisen muotoon luokitellessaan aineistoa ja pyrkiessään havainnollistamaan esimerkiksi toistuvia tapaustyyppejä. (Polkinghorne 1995, 8–14; Heikkinen 2001, 122–123). Hirvonen (2003, 52–53) tuo väitöskirjassaan esiin Polkinghornen jaottelun lisäksi Kelchtermansin vastaavan jaon narratiivis-elämäkerrallisen tutkimusaineiston horisontaalisesta ja vertikaalisesta käsittelystä. Horisontaalinen analyysi johtaa elämäkerrallisista aineistoista löytyviin yleisiin teemoihin ja malleihin (vrt.

narratiivien analyysi), vertikaaliselle analyysille taas on ominaista analyysi henkilöittäin (vrt. narratiivinen analyysi).

Narratiivisen tutkimuksen ytimen eli kertomusten sisällönanalyysiin on kehitetty erilaisia analyysimenetelmiä etenkin kielitieteen parissa. Oman tutkimukseni kannalta hyödylliseksi osoittautuivat Labovin & Waletzky'n suullisen kertomuksen malli, jota on hyödynnetty paljon omaelämäkerrallisissa tutkimuksissa, sekä van Dijk'n diskurssianalyysi, jossa pyritään tietynlaisen juonitiivistelmän tekoon (Alasuutari 1990, Hyvärinen 2006). Kummankin analyysimallin tarkoituksena on jakaa tekstiä pienempiin osiin ja antaa näille jaksoille teemoja kokonaiskertomuksen hahmottamiseksi. Kertomusten sisällönanalyysiin palaan vielä tarkemmin luvussa 2.2. sekä käydessäni läpi tutkimusaineiston koontia ja analyysia luvussa 4.3.1.

2.2 Mitä on kertomus?

2.2.1 Kertomuksen määrittelyä

Narratiivisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita kertomuksista. Kuinka määritellään kertomus ja mikä on tarinan (*story*) ja kertomuksen (*narrative*) ero? Narratiivisessa kirjallisuudessa ei aina tehdä käsitteellistä eroa näille kahdelle, ja esimerkiksi Polkinghorne (1988, 13) käyttää tarinaa ja kertomusta toistensa synonyymeina. Narratologisesti suuntautuneet kirjallisuudentutkijat korostavat kuitenkin eroa käsitteiden välillä: tarinaa pidetään yläkäsitteenä ja kertomusta sen alakäsitteenä¹. Tarina viittaa tällöin kertomuksen ilmaisemaan tapahtumakulkuun, ja samasta tarinasta voi olla monta toisistaan poikkeavaa kertomusta (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, Heikkinen 2001). Kertomuksella on aina jokin media – suullinen, kirjallinen tai elokuva – sekä esittämisen tapa ja järjestys. Kertomus voi olla sellainen diskurssin muoto, jolla on huomattava kulttuurinen merkitys (Alasuutari 1999, 106). Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005, 189–191) on artikkelissaan määrittänyt kertomuksen kriteerejä tarkemmin, josta tiivistetysti pääkohtina voidaan mainita seuraavat:

- kertomuksessa tulee olla vähintään kaksi tapahtumaa, jotta jokin ehtisi muuttua. Muutos, transformaatio ja prosessi ovat asioita, jotka tekevät kertomuksen ja sen tutkimisen kiinnostavaksi.
- Kertomuksessa tapahtumien välillä on kausaalinen yhteys. Kertomukset yhdistävät tapahtumia toisiinsa ja käsittelevät niiden kausaalisia suhteita: näin kertomus voi saada uskomaan, että pelkkä tapahtumien peräkkäisyys sisältää myös syyn ja seurauksen suhteen.

---

¹ Tässä tutkimuksessa pyritään käyttämään vastaavaa jakoa tarinan ja kertomuksen merkitysten välillä. Tarinalla viitataan yrittäjätarinaan kokonaisuudessaan, kertomuksella puolestaan sen pienempiin merkityksiin.

- Kertomuksen yhtenä keskeisenä määrittäjä on kokemuksellisuus. Lauseet, jotka eivät välitä kokemusta, edustavat minimaalista kerronnallisuutta.

Paul Ricoeur tuo kertomuksen määrittelyyn ajallisuuden ja juonentamisen (*emplotment*) käsitteet. Ajallisuuden näkökulmasta tarinalla on aina alku, keskikohta ja loppu, jotka luovat tarinalle tietyn muodon. Ricoeurin mukaan tarinan kertominen onkin muodon rakentamista erinäisistä peräkkäisistä jaksoista tapahtumia. Kerrottu tarina on aina ikään kuin luettelointi tapahtumista, jotka ovat juonentuneet ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Tarinan juoni on synteesi, joka kokoaa yhteen suunniteltuja ja ei-aiottuja tapahtumia, yllättäviä sattumuksia, kertomuksen sankareita ja sivustaseuraajia sekä lopulta ratkaisevat tekijät, jotka johtavat tarinan päätökseen. Tämän vuoksi kertomukset sisältävät samalla yhdenmukaisuutta ja ristiriitaa. Kertomusten tapahtumat ovat yhdenmukaisia, koska niiden välittäjä on juonentanut niistä mieleisensä tarinan huolimatta siitä, ovatko kaikki kertomuksen muuttujat todella alun perin osa tarinan sisältöä. Ristiriita syntyy ajallisuudesta: kertomus kuvaa nykyhetkeä samalla, kun se pyrkii vangitsemaan jotain menneisyydestä ja aavistelemaan tulevaa. Ricoeurin ajatuksessa korostuu kertomusten tulkinnallisuus ja ajasta riippuvaisuus. Kerrottu tarina on aina jonkun ihmisen tulkinta tietynä aikana, eikä tarina toistu myöhemmin täysin samanlaisena. (Ricoeur 1991, 21–23; Hyvärinen 2006, 10–11.)

2.2.2 Kertomusten sisällönanalyysi

Jotta voimme tulkita kertomuksia, meidän tulee osata analysoida niiden sisältöä. Apon (1990, 63) mukaan kertomuksessa on tyypillisesti kyse inhimillisen toiminnan kuvaamisesta. Tähän kuvaamiseen voidaan käyttää seuraavia Van Dijkin vuonna 1980 määrittelemiä kategorioita: tapahtumien puitteiden tai taustan määrittely (*setting*), tapahtuma tai tapahtumasarja ja sen tulos (*complication, resolution*) sekä

kertojan arviointi kerrotuista tapahtumista (*evaluation*). Itse kertomuksen sisäinen maailma heijastaa edelleen tiettyjä osakategorioita, joita ovat tapahtumarakenne (juoni), kehystävä ja määrittelevä aines (kertomusmaailman tarkempi kuvaus) sekä narraatio, kertojan toiminta. Jos tarinaa kuitenkin analysoidaan pelkästään näiden kategorioiden avulla, havaitaan että tarinan sisältämä informaatio on analyttisesti köyhää. Edellä mainitut kategoriat osoittavat ainoastaan, että jokainen tarina jäsentyy tietyn mallin mukaisesti. Van Dijk nimittää näiden kategorioiden antia *skeemaattiseksi superstruktuureiksi*. Aineiston tarkemman jäsentelyn ja tematisoinnin jälkeen esiin nousevat *semanttiset makrostruktuurit*, joiden avulla tarinan pienemmät merkityssuhteet tulevat esiin. (Apo 1990, 62–64.)

Yrittäjätarinoita analysoitaessa tulee huomioda, että kyseessä on ajallisesti pitkäkestoinen tapahtuma. Yrittäjäpolun kuvaus lähtee yrittäjyyden harkinnasta edeten kohti päätöstä perustaa yritys, perustamisesta kohti yrittäjyysvuosia ja lopulta yrityksen nykytilan reflektointiin. Yrittäjäpolut ovat kattavat monia vuosia ja niiden vaikutus kertojan jokapäiväiseen elämään on suuri. Näin ollen tarkastellessani yrittäjien kertomuksia havaitsin Vilkon (1990, 93–97) omaelämäkerrallisen kerrontaskeeman soveltuvan viitekehyykseksi yrittäjäpolkujen hahmottamisessa. Vilkon kerrontaskeema yhdistää kaksi eri kerronnan analyysitapaa: Van Dijkin kerrontakategoriat ja Labovin & Waletzky'n lineaarisen kerrontamallin. Vilkon skeemassa tarinan kulku ositetaan sopiviin jaksoihin ja jaksot tematisoidaan edelleen selventämään tarinan kulkua. Kerrontaskeemassa ilmenevät jaksot ovat Vilkon (1990, 94) mukaan seuraavat:

1. *Tiivistelmä*, jossa johdatetaan aiheeseen,
2. *Orientaatio*: perehdytetään olosuhteisiin, lähtötilanteeseen sekä tarkennetaan aika ja paikka,
3. *Komplikaatio*: tarinan tapahtumat mutkistuvat, ja tapahtuu jotain kiinnostavaa tai kertomisen arvoista,
4. *Ratkaisu/tulos*: reagoidaan edelliseen,

5. *Evaluaatio*: selvitetään tekojen ja tapahtumien kertojassa herättämät reaktiot

6. *Kooda*: tapahtumien opetukset, johtopäätökset

Elämäntarinoita käsittelevää aineistoa analysoitaessa tulee noudattaa kahta periaatetta. Ensinnäkin elämäntarinaa tulee pitää kokonaisena, samalla kun se jaksotetaan ja tematisoidaan pienempiin osiin. Toiseksi elämäntarinan kertojan tai kirjoittajan oman ilmaisun säilyttäminen on ehdottoman tärkeää: tutkija ei tee omaa koostetta tutkittavan elämäkerrasta, jota tulkitsee ja analysoi uudeksi tarinaksi. Tutkijan tulee pysyttäytyä kirjoittajan esitysmuodossa. (Vilkkö 1990, 93–94.)

2.3 Narratiivis-elämäkerrallinen tutkimusote narratiivisessa tutkimuksessa

Narratiivisin tutkimusmetodein on usein pyritty keräämään ihmisten kokemuksiin tai elämäntarinoihin liittyvää tietoa. Elämäkertatutkimuksen juuret ulottuvat 1920-luvulle, jolloin julkaistiin ensimmäiset tieteelliset tutkimukset talonpoikien elämäkertoista. Maailmansotien välisenä aikana kiinnostus elämäkertatutkimusta kohtaan hiipui kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien noustessa suosioon, mutta haastateltujen elämäkertojen kerääminen ja tutkimus vauhdittui jälleen 1960–1970-lukujen vaihteessa (Hirvonen 2003, 33; Saarenheimo 1991, 310–311). 1970-luvulta lähtien elämäkertatutkimus on laajentunut eri tieteenaloille, ja narratiivisten ja elämäkerrallisten tutkimusten suosio kasvoi erityisen nopeasti 1990-luvulla niin kutsutun *elämäkerrallisen käänteen* aikana. Tähän Hirvonen (2003, 34) näkee syynä konstruktivismin vahvistuneen aseman tieteellisissä tutkimuskäytänteissä. Narratiivis-elämäkerrallinen tutkimusote on yleistynyt myös musiikintutkimuksessa viime vuosien aikana. Kaija Huhtasen vuonna 2004 valmistunut väitöskirja tutkii pianisteiksi koulutettujen naisten kokemuksia soitonopettajaksi tulemisesta. Tutkimuksessa hän pyrkii selvittämään muun muassa millaisia merkityksiä soitonopettajaksi tulemisen kokemuksiin liitetään, ja millaisia malleja kulttuuriset

tarinat antavat näiden kokemusten tunnistamiseen ja kertomiseen. Airi Hirvosen väitös vuodelta 2003 puolestaan tarkastelee Sibeliuksen Akatemian solistisen koulutuksen musiikinopiskelijoiden identiteetin rakentumista omaa elämää kuvaavissa kertomuksissa.

Elämäkertojen keskeisenä antina pidetään autenttisuutta: niissä kuvastuu välittömästi miten ihminen sanoo kokevansa oman elämänsä, sen muutokset ja ongelmat, ilman muiden tekemiä kirjallisia tulkintoja. Huomioitavaa on, että kertoessaan elämäkertansa ihminen kuitenkin valikoi, arvioi ja painottaa tapahtumia, joita hänelle on sattunut. Elämäkerta on aina otos tai näyte menneistä tapahtumista, joka sisältää samalla arvioinnin nykyhetken näkökulmasta (Eskola & Suoranta 1998, 122-123). Elämäkertatutkija J.P. Roosin mukaan elämäkerrat heijastavat monin tavoin individualiteetin kehityksessä tapahtuvia sosiokulttuurisia muutoksia (1988, 141). Eskola ja Suoranta (1998) pitävät elämäkerrallisia aineistoja tärkeinä dokumentteina, sillä niiden rooli on ollut merkittävä suomalaisen kvalitatiivisen tutkimuksen kehittämisessä.

Päätös elämäkerrallisesta lähestymistavasta aiheeseeni ei ollut itsestään selvä tai helppo. Pohdin ensin, kuvastuuko määrittelemistäni tutkimusongelmista riittävästi elämäkerrallinen näkökulma. Mietin myös pitkään, onko aineistoni riittävä elämäkerrallista tutkimusta varten – haastattelinhan jokaista yrittäjää vain kerran. Tulin kuitenkin lopulta siihen tulokseen, että narratiivis-elämäkerrallinen tutkimusote kertoo parhaiten siitä, mitä haluan tutkimuksellani sanoa. Hirvonen (2003) toteaa, että sana tutkimusote viittaa enemmän metodiseen viitekehykseen kuin tiukkaan menetelmään. Tämän viitekehyksen voi katsoa asettavan tutkimukselle tiettyjä ehtoja, jotka vaikuttavat esimerkiksi aineiston keruuseen ja analyysiin sekä käsityksiin tutkimuksesta saavutettavan tiedon luonteesta ja yleistettävyydestä. Hirvosen tavoin haluan narratiivis-elämäkerrallisella otteella korostaa sitä, että tutkimuksen aineistona on käytetty haastateltujen henkilöiden omia kertomuksia elämästä. Elämäkerrallinen painotus tutkimukseen tulee musiikin

kautta. Kaikki haastattelemanani yrittäjät olivat aloittaneet musiikkiharrastuksen jo lapsena, kasvaneet aikuisiksi soittotunneilla tai erilaisissa yhteytoiminnoissa ja myöhemmin aikuisiällä perustaneet yrityksensä tämän ydinsaamisen ympärille. Soittoharrastus on kulkenut yrittäjien mukana koko elämän ja vaikuttanut heidän elämäänsä kokonaisvaltaisesti. Ilman tätä pitkää, hartaasti vaalittua suhdetta musiikkiin olisi hankala kuvitella ketään heistä valitsemallaan polulla tällä hetkellä.

3 IDENTITEETTI

3.1 Identiteetin käsitteen tarkastelua

3.1.1 Identiteetin määrittely eri aikoina

Identiteetti on käsitteenä liki yhtä monitahoinen kuin niiden näkökulmien määrä, joista identiteettiä on tutkittu. Nykykulttuurista on miltei mahdoton löytää aihepiiriä, jota ei olisi tutkittu jossain identiteetin kontekstissa: kansallisia, etnisiä, sukupuolisia ja yhteiskunnallisia identiteettejä on käsitelty runsaasti erilaisissa tutkimuksissa. Työelämään liitetään työyhteisöön kuuluva ammatillinen identiteetti ja taidealoilla keskustellaan taiteilijaidentiteeteistä. Kun identiteettien tarkasteluun on tarjolla runsas valikoima kulttuurisia ja historiallisia viitekehyksiä, on hyvä huomioida identiteetin muuttunut rooli menneisyydestä tähän päivään saakka. Stuart Hall (1999) esittelee kolme eri käsitystä identiteetistä, jotka voidaan ajallisesti mieltää tiettyihin kulttuurin kehitysvaiheisiin.

Valistuksen ajan subjekti perustuu ajatukseen siitä, että ihminen on yhtenäinen yksilö ja "sisäinen keskus", joka on varustettu syntymästä saakka järjellä, tietoisuudella ja toimintakyvyllä. Ihmisellä katsotaan olevan jo syntyessään sisäinen ydin, joka pysyy olemukseltaan samanlaisena koko elämän ajan. Tämä minän olemuksellinen keskus on ihmisen identiteetti. Valistuksen ajan subjekti heijastelee aikakautensa yhteiskunnallista ja sosiaalista rakennetta: valistuksen aikana ihminen syntyi tietyn yhteisön jäseneksi ja tuo yhteisö määräsi ihmisen aseman. Kyseessä onkin hyvin muuttumaton ja stabiili käsitys minuudesta ja identiteetistä (Hall 1999, 21; Hirvonen 2003, 24.)

Sosiologinen subjekti puolestaan heijasti modernin maailman muutosta ja kasvavaa tietoisuutta. Subjektin sisäinen ydin ei ollut enää autonominen ja itseään kannatteleva, vaan muodostui suhteessa ”merkityksellisiin toisiin”. Tällä tarkoitetaan sitä, että ihmisen identiteetti muodostui minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa – ”merkitykselliset toiset” edustavat kulttuuria ja sen osoittamia maailman arvoja, merkityksiä ja symboleja. Sosiologisella subjektilla on yhä oma sisäinen ydin, mutta sen olemus muotoutuu ja muokkaantuu jatkuvassa dialogissa ulkopuolella olevien kulttuuristen maailmojen ja niiden tarjoamien identiteettien kanssa. Identiteetin katsotaan silottavan henkilökohtaisten ja julkisten maailmojen välistä kuilua, sillä yksilö reflektoi jatkuvasti itseään ulkopuoliseen maailmaan ja sen kulttuuriin identiteetteihin, sisäistäen niiden merkitykset ja tekemällä niistä osan itseään. (Hall 1999, 21–22.)

Postmodernin subjektikäsitteilyn mukaan identiteetti ei koostu yhdestä, vaan monista, identiteeteistä, jotka saattavat olla aika ajoin ristiriidassa keskenään tai jopa yhteensopimattomia toisiinsa nähden. Subjektilla ei ole kiinteää, olemuksellista tai pysyvää identiteettiä, vaan se on pirstaloitunut ”liikkuvaksi juhlaiksi”: identiteetti muotoutuu suhteessa niihin tapoihin, joilla yksilöitä esitellään tai puhutellaan heitä ympäröivissä kulttuurisissa järjestelmissä. Yksilöt ovat siis vapaita toteuttamaan omia identiteettejään koulutuksen, harrastusten tai median luoman tietotulvan keskellä. Postmoderni subjekti voi ottaa eri identiteettejä eri aikoina, eivätkä nämä identiteetit missään vaiheessa muodosta yhtenäistä kokonaisuutta eheän minän ympärille. (Hall 1999, 22–23; Hirvonen 2003, 24.)

Näiden kolmen identiteettikäsitteilyn ohella Hall myös korostaa, että pohjimmiltaan identiteetit ovat imaginaarisia ja sosiaalisia konstruktioita, jotka jokainen yksilö luo itse. Tämän väitteen tukena voidaan pitää sitä, että identiteetin olemassaolo havaitaan usein vasta kun se on kriisissä. Hallin (1999, 11) mukaan identiteetti muodostetaan epävakaaassa pisteessä, jolloin ”ääneenlausumattomat” subjektiviteettia käsittelevät tarinat kohtaavat historian ja kulttuurin kertomukset.

Subjektiivisen tarinan avulla yksilö pyrkii joko samaistumaan tai erottumaan ympäröivistä kertomuksista ja luomaan itselleen hetkellisesti turvallisen kehyskertomuksen. Hall toteaa identiteettien olevan pisteitä, joissa yksilöt kiinnittyvät tilapäisesti tiettyihin diskursiivisiin subjektiasemiin. Identiteetit ovat ikään kuin positioita, joita yksilön tulee omaksua – koki hän position omakseen tai ei (1999, 253–254). Näin ollen mitään tiettyä identiteettitulkintaa ei voida pitää validina tietona identiteetin rakentumisprosessista, mutta niiden avulla voidaan ymmärtää yksilön tarvetta identifioitua johonkin.

3.1.2 Narratiivinen identiteetti

Narratiivisella identiteetillä tarkoitetaan sitä, kuinka identiteetin rakentumista voidaan hahmottaa kertomuksen kautta ja kuinka yksilö tulkitsee itseään kerrottujen kertomusten välityksellä. Ajatusta narratiivisesta identiteetistä voidaan pitää vahvasti konstruktivistisena. Hirvosen (2003, 27) mukaan käsitys narratiivisesti rakentuvasta identiteetistä pitää sisällään ajatuksen, jonka mukaan narratiivinen identiteetti muotoutuu aina uudelleen kertomusten kautta. Kun yksilö saa uusia kokemuksia myös käsitys itsestä muuttuu, jolloin narratiivinen identiteetti muotoutuu ja mukautuu uuteen tilanteeseen. Narratiivista identiteettiä voidaan luonnehtia yksilön aina uudelleen rakentamaksi kertomukseksi siitä, kuka hän on (Hirvonen 2003, 27), sillä ihmiset samaistavat elämän niihin kertomuksiin, joita he elämästä kertovat.

Ricoeurin mukaan identiteetissä on kyse kulttuurisesti ja sosiaalisesti välittyvistä määritelmistä *itsestä*, joilla on käytännön merkitystä yksilön elämässä (Ricoeur 1992: viitannut Laitinen 2002, 57). Narratiivinen identiteetti ei ole kuitenkaan käsitteenä yksiselitteinen. Ricoeurin mukaan narratiivisen identiteetin kompleksisuus ilmenee käsitteen kahtena käyttötapanä; identiteetti samuutena (*sameness*) ja itseyytenä (*selfhood*). Identiteetti samuutena viittaa ihmisen käsitykseen itsestä yhteisön

jäsenenä, kun taas identiteetti itseytenä sisältää ne piirteet, jotka tekevät yksilöstä uniikin. Kertoessaan elämäntarinaa yksilö siis liittyy aina johonkin kulttuuriseen yhteisöön, samalla kun hän pyrkii erottautumaan siitä. Hirvosen (2003, 26) mukaan rakentaessaan elämäntarinaansa ihminen etsii jatkuvasti vastauksia kysymyksiin ”mihin kuulun” ja ”kuka olen”. Narratiivisen identiteetin rooli on siis toimia sovittelijana erilaisten kerrontaan liittyvien piirteiden ja siinä olevien tapahtumien välillä. Laitisen (2002, 57–58) artikkelissa on koottu tarkemmin Ricoeurin (1984/1992) esittämiä luonnehdintoja narratiivisesta identiteetistä, joista poimin tähän muutaman:

- 1) Narratiivinen identiteetti sisältää sekä *harmoniaa* että *dissonanssia*: sen tehtävänä on toimia ”harmonisena dissonanssina” ja ”dissonoivana harmoniana”.
- 2) Kertomukset ovat sekä *elettyjä* että *kerrottuja*: narratiivinen muoto sovittaa toiminnan maailman ja kertojan maailman.
- 3) Narratiivit ovat sekä *innovatiivisia* että *vakiintuneita*.
- 4) Narratiivit yhdistävät *faktaa* ja *fiktiota*.
- 5) Narratiivinen identiteetti toimii sovittajana sen välillä ”mitä on/olen” ja ”mitä pitäisi olla”
- 6) Narratiivisessa identiteetissä omaa elämänsä kuvaava tarinan kertoja toimii sekä *lukijana* että *kirjoittajana* – kertoja on siis sekä *tulkitsija* että *tulkittu*, mutta myös tulkintojen *vastaanottaja*.

Paul Ricoeurin käsitystä narratiivisesta identiteetistä on tarkasteltu myös kerronnan kolmen kaltaisuuden (*threefold mimesis*) kautta. Mimesis 1 viittaa siihen, että meillä on aikaisemman tietomme pohjalta käsitys siitä toiminnasta, johon kertomukset viittaavat. Voidaksemme siis luoda uusia kertomuksia meidän pitää ymmärtää toiminnan semantiikkaa eli toimintaan liittyvää sanastoa ja niiden merkityksiä. Mimesis 2 puolestaan viittaa juonentamiseen, eli siihen miten kerrottu juoni jäsentää uudestaan menneen toiminnan ja tapahtumat yhdeksi kokonaisuudeksi. Juonentaminen yhdistää erilaisia asioita kuten toimijat, päämäärät, keinot, olosuhteet, vuorovaikutukset ja odottamattomat tulokset yhdeksi juonelliseksi

tarinaksi. Mimesis 3 puolestaan asettaa meidät luotujen kertomusten lukijoiksi ja vastaanottajiksi. Ricoeurin (1991) mukaan samalla kun käsittelemme tarinoita, elämme niitä uudelleen tietyssä kuvitteellisessa tilassa. Kertomuksien voi siis tulkita vaikuttavan meihin aina uudelleen ja uudelleen. Kertomukset myös osoittavat, kuka voisimme olla, mitä voisimme tehdä ja miten voisimme kertoa itsestämme. Hyvärinen (2006) mukaan Mimesis 3 on perustelu sille, että kertomuksilla on käytännön seurauksia. (Ricoeur 1984, 52–87; Ricoeur 1991, 27; Hyvärinen 2006, 11–14; Hirvonen 2003, 27.)

Hirvosen (2003, 27) mukaan narratiivinen identiteetti kolmivaiheisena mimesiksenä sisältää ajatuksen narratiivin kehämäisyydestä: kuljettuaan kehämäisen matkan narratiivit eivät kuitenkaan palaa alkupisteeseen, vaan ymmärrys toiminnasta on muuttunut. Hirvosen tulkinnan mukaan tämä näkökulma narratiiviseen mimesikseen antaa kertojalle mahdollisuuden uudistaa myös itseä koskevia käsityksiä ja tavoittaa uusi ymmärrys itsestä.

3.1.3 Identiteetti sosiaalisena ja persoonallisena käsitteenä

Identiteetti sosiaalisena ja persoonallisena käsitteenä palaa Ricoeurin (1991, 189) ajatukseen identiteetin kahdenlaisesta käsitystavasta: identiteetti samuutena ja itseytenä. Kuten edellisessä luvussa todettiin, identiteetti samuutena syntyy osittain tavoista ja identifikaatiosta – arvoista, normeista ja malleista, joihin ihminen samaistuu –, ja se voidaan tulkita yksilön liittymisenä yhteisöön. Identiteetti samuutena sisältää jatkuvan vuorovaikutuksen ulkopuolisen maailman kanssa. Identiteetti itseytenä puolestaan on niitä ominaisuuksia, jotka tekevät yksilöstä ainutlaatuisen, oman persoonan. Näitä uniikkeja ominaisuuksiaan yksilö toteuttaa ollessaan samalla jonkin yhteisön jäsen (Hirvonen 2003, 25). Samaa identiteetikäsitteen kahtiajakoa tarkoittaa Päivi M. Niemi (2001, 18) kuvatessaan identiteetin rakentuvan minäkokemuksen (I) ja sitä koskevien selitysten ja

tulkintojen pohjalta hahmottuvien minärakenteiden (Me) välisessä vuorovaikutuksellisessa kehässä.

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka musiikkialan yrittäjien identiteetti rakentuu muusikkouden ja yrittäjyyden kautta. Tutkimuksessa mukana olleet yrittäjät olivat kaikki toimineet useita vuosia muusikkoina ennen yrittäjäksi ryhtymistä. Tästä viitekehyksestä tarkastellen voisi olettaa, että samaistuminen muusikoihin ja erilaisiin musiikkiyhteisöihin on vahvaa. Toisaalta haastateltavistani Kristiina on toiminut yrittäjänä yli 20 vuotta ja Timo noin 15 vuoden ajan, ja kumpikin oli yritystoimintaa perustaessaan alle 30-vuotias. Kun yrittäjyys on ollut näin vahvasti läsnä koko aikuiselämän, jonkinlaista ryhmä-identifioitumista on todennäköisesti tapahtunut myös muiden yrittäjien keskuudessa. Kiinnostavaa näiden kahden erilaisen identiteetikategorian välillä on niiden erilaisuus ja konkreettisen tekemisen substanssin hallinta. Muusikkona toimiminen ja yrittäjyys vaativat – ainakin ydintasolla – melko erilaisia vahvuuksia, elleivät jopa erilaista persoonallisuutta. Muusikon tulee keskittyä luovaan sisällöntuottamiseen ja ideointiin samalla, kun yrittäjä pyrkii muokkaamaan sisällöstä tuotteen, jota markkinoi ja myy eteenpäin asiakkaalle. Samaistuvatko haastattelemani yrittäjät identiteetiltään enemmän muusikoihin vai yrittäjiin, vai kulkevatko nämä kaksi erityyppistä osaamista sulassa sovussa, käsi kädessä?

3.2 Muusikkoidentiteetin tarkastelu

Muusikkoidentiteetin rakentumista ja muotoutumista voidaan pitää pitkänä prosessina. Musiikin harrastaminen alkaa tavallisesti jo nuorella iällä joko perheen sisällä tapahtuvan vaikutuksen myötä tai musiikkikoulua käytäessä. Harrastuneisuudesta edetään ammattiin joko opiskelujen kautta tai ahkeran harjoittelun tuloksena. Tässä tutkimuksessa haastateltujen yrittäjien arjessa musiikki on voimakkaasti läsnä. Joitakin muusikkoidentiteetin muotoutumiseen soveltuvia tulkintoja on löydettävissä Hirvosen väitöksestä (2003). Vaikka Hirvosen tutkimus keskittyy pääasiassa pohtimaan, omaksuvatko musikit itselleen tiettyjä identiteettimalleja koulutuksen myötä, tutkimuksessa myös tarkastellaan identiteetin rakentumista modernin ajan sosiologisenä subjektina sekä myöhemmän ajan postmodernina subjektina.

On esitetty, että musiikillinen minäkehitys muodostuu musiikilliseen vuorovaikutukseen perustuvien kokemusten pohjalta sekä suhteessa musiikkiyhteisöihin ja niiden vaikuttaviin tekijöihin (Hirvonen 2003, 28–30). Musiikin harrastajille lapsuuden koti tarjoaa usein ensimmäisen musiikillisen yhteisön, josta siirrytään kohti nuoruuden musiikillisiä yhteisöjä (bändit, orkesterit tai tiettyyn faniryhmään kuuluminen). Musiikillisen identiteetin vahvistuminen näyttäisi tapahtuvan lähempänä aikuisikää, jolloin musiikilliset yhteisöt valitaan itse ja jolloin etsiydytään samanmielisten joukkoon (Hanifi 1998, 385–425). Nämä ajatukset tukevat sosiologisen subjektin identiteettikäsitystä, jossa yksilön identiteetti muotoutuu vuorovaikutuksessa minän ja ympäröivän maailman kanssa. Modernin ajan identiteettikäsitys myös korostaa yksilön suhdetta ”merkityksellisiin toisiin”, joten yhteisöllisyyden merkitys muusikkoidentiteetissä on perusteltu. Yhteisöllisyys ei kuitenkaan tarkoita, että muusikkoidentiteetit kehittyisivät samanlaisiksi. Postmodernin subjektin avulla voidaan perustella kuinka esimerkiksi samanlaisen koulutuksen saaneet musikit päätyvät hyvinkin erilaisiin tehtäviin (Hirvonen 2003,

24–25). Muusikkoidentiteetti saattaa siis olla pirstaleinen ja ottaa erilaisia rooleja eri aikoina: klassisen koulutuksen saanut viulisti voi löytää uudenlaisen musiikillisen riemun kansanmusiikista yhtä lailla kuin jazz-muusikko saa inspiraation nykyaikamusiikin ilmaisukielestä. Tässä tutkimuksessa pääasiallisena kiinnostuksen kohteena eivät kuitenkaan ole erilaiset muusikkoidentiteettirollit, vaan haastateltavien omaelämäkerralliset tarinat muusikkouden synnystä ja muusikkoidentiteetin rakentumisesta kertomuksessa.

Koska tapaamani yrittäjät olivat toimineet ammattimuusikoina ennen varsinaista yritystoiminnan perustamista, toisena näkökulma muusikkoidentiteetin tarkasteluun voidaan pitää ammatillisen identiteetin käsitettä. Eteläpellon ja Vähäsantanen (2008, 26) mukaan ammatillinen identiteetti koostuu yksilön käsityksestä itsestä ammatillisena toimijana – siitä millaisena yksilö näkee suhteensa työhön ja ammatillisuuteen ja millaiseksi hän haluaa työssään kehittyä. Ammatilliseen identiteettiin kuuluvat yksilön samaistuminen ja sitoutuminen työhön, työtä koskevat arvot, eettiset ulottuvuudet, tavoitteet ja uskomukset. Eteläpelto ja Vähäsantanen esittävät, että ammatillisen identiteetin rakentumisessa on kyse persoonallisen ja sosiaalisen välisestä vuoropuhelusta, jossa yksilö neuvottelee identiteettiasemansa suhteessa vallitsevaan sosiaaliseen todellisuuteen. Näissä sosiokulttuurisissa konteksteissa identiteetit muotoutuvat yksilöllisen osallisuuden ja osaamisen myötä. Käsitys pysyvästä ja yhtenäisestä ammatillisesta identiteetistä tulkitaan vanhentuneeksi ja sen korvaajaksi on tarjottu dynaamisia, muuntuvia ja työyhteisöissä neuvoteltavia identiteettejä. Kuitenkin luovuutta ja persoonallista panosta vaativissa töissä identiteetin persoonallisen puolen painoarvo on suuri. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, 26–49.)

Tässä tutkimuksessa oletetaan, että kaikille haastateltaville on musiikillisen toiminnan kautta muodostunut jonkinlainen muusikkoidentiteetti. Muusikkoidentiteettiä tullaan tarkastelemaan kahdesta näkökulmasta: sosiologisen subjektin näkökulmasta ja myöhemmin yritystoiminnan astuessa kuvaan

ammattillisen identiteetin näkökulmasta. Näistä kahdesta modernin ajan identiteettikäsitteeseen soveltuu muusikkouden kehitystarinan hahmottamiseen. Sen avulla voidaan nostaa esiin muusikkoidentiteetin rakentumiseen vaikuttaneita tahoja (henkilöt, koulutus, muu harrastustoiminta) sekä musiikillinen vuorovaikutus aiemman ja nykyisen työnkuvan kautta. Ammatillisen identiteetin kautta voidaan puolestaan tarkastella, kuinka yrittäjät positioivat itsensä työnsä kautta: antaako muusikkous vahvan persoonallisen viitekehyksen toiminnalle vai uudelleenmäärittäykö yrittäjien muusikkoidentiteetti jatkuvasti muuttuvassa ja dynaamisessa työympäristössä?

3.3 Yrittäjäidentiteetin muotoutuminen

Yksilöiden yrittäjyyteen ohjaavia tekijöitä on tutkittu niin taloustieteellisestä, sosiologisesta kuin psykologisesta näkökulmasta (Niittykangas 2003, 88), mutta yrittäjien identiteettejä koskevaa tutkimusta on toistaiseksi tarjolla melko rajallisesti (Hytti 2003, 40). Ulla Hytin väitöskirja vuodelta 2003 on yksi viime vuosina julkaistu tutkimus yrittäjien identiteetin rakentumisesta oman kerronnan kautta. Pohtiessaan yrittäjyyden määrittelyn hankaluutta Hytti nostaa esiin kysymyksen: tarvitaanko tutkimuksissa yleispätevää kuvausta yrittäjyydestä vai voiko tutkimus keskittyä selvittämään niitä määritelmiä, joilla yrittäjät itse kuvaavat itseään? Performatiiviset määritelmät perustuvat oletukseen siitä, että ilmiö on liian vaikeasti selitettävissä, jonka vuoksi sen ominaisuuksien kuvaus on mahdotonta (Hytti 2003, 41). Syynä yrittäjien identiteetin tutkimuksen vähyyteen saattaa olla se, että taloustieteissä arvostetun määrällisen datan hankkiminen ei ole mahdollista. Yritystaloustieteissä on joka tapauksessa pyritty kehittämään erilaisia malleja, joiden avulla yrittäjyyttä ja yrittäjien identiteettiä voitaisiin kuvata. Näitä malleja ovat muun muassa piirreteoria, sosiaalisen kehityksen malli sekä yrittäjyysidentiteetit.

Piirreteorian (*trait theory*) mukaan yrittäjät ovat henkilöitä, joihin voidaan liittää tietty määrä samoja luonteenpiirteitä. Näitä ovat esimerkiksi tavoitteellisuus, suoriutumismotivaatio, riskinotto-kyky ja innovatiivisuus. Piirreteoreettinen ajattelu edustaa näkemystä, jonka mukaan yrittäjäksi synnyttään, sillä vain tiettyjen ihmisten katsotaan omaavan nämä luonteenpiirteet. Niittykankaan (2003, 93) mukaan omakohtainen yrittäjyys on edelleen vähemmistön valinta, joten on luonnollista ajatella, että yrittäjiin liittyy ennalta määrättyjä piirteitä, jotka erottavat heidät muista. Vaikka piirreteoriaa on kritisoitu mittaustulosten vaihtelevuudesta ja epäluotettavuudesta, sen katsotaan silti olevan yksi tärkeimmistä yrittäjyyttä selittävästä lähestymistavoista (Niittykangas 2003, 92–100). Identiteetin historiallisen kehityksen näkökulmasta piirreteoria hahmottaa yrittäjän ikään kuin valistuksen ajan subjektina, jolloin ihminen syntyy varustettuna tietoisuudella ja tietyllä

toimintakyvyllä pysyen muuttumattomana koko elämänsä. Myöhempien identiteettikäsitysten valossa piirreteoria voidaan kumota, sillä se on ristiriidassa sosiologisen ja postmodernin subjektin identiteettikäsityksen kanssa.

Vaihtoehtona piirreteorialle Niittykangas (2003) esittää Gibbin ja Ritchien vuonna 1982 kehittämän sosiaalisen kehityksen mallin (*Social development model*), jonka mukaan yrittäjyys voidaan ymmärtää niiden tilanteiden kautta, joita yksilö on elämässään kohdannut tai niiden sosiaalisten ryhmien kautta, joihin yksilö on kuulunut. Sosiaalisen kehityksen mallin mukaan ”yrittäjäksi kasvetaan” ja tilannetekijöiden vaikutus on kasvuprosessissa suuri. Vaikuttaviksi tekijöiksi lasketaan esimerkiksi yhteiskuntaluokka, perhe, koulutus ja työura sekä yksilön elinkaaren eri vaiheet. (Niittykangas 2003, 111–115.) Sosiaalisen kehityksen mallin voisi kytkeä osin sosiologisen subjektin identiteettikäsitykseen, jossa yrittäjän identiteetti muodostuu minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Täysin vertailukelpoiseksi viitekehys ei kuitenkaan asetu, sillä Gibb ja Ritchie ehdottavat lisäksi yrittäjien tyypittelyä neljään luokkaan, joiden avulla voidaan havainnollistaa yksilön elämän kulkua ja asemaa työelämässä: kokeilijoihin, kyseenalaistajiin, muutosta etsiviin ja menneisyyteen kaipaajiin.

Yrittäjyysidentiteeteistä kirjoittanut Lähteenmäki (1997, 133–135) puolestaan jakaa yrittäjyysidentiteetit käsityöläisyrittäjyyteen, klassiseen yrittäjyysidentiteettiin ja toimitusjohtajaidentiteettiin. Lähteenmäen mukaan käsityöläisidentiteetin yrittäjyydessä motiivina toiminnalle on omaan ammattitaitoon perustuva työn tekeminen, arvostuksen saavuttaminen alansa ammattilaisena ja tyytyväisyyden saavuttaminen työn korkean laadun kautta. Klassisessa yrittäjyydessä identiteetin muodostumisen edellytyksenä on liiketoiminnan kautta saavutettu voitto. Verrattuna tavalliseen palkkatyöhön, klassisen yrittäjäidentiteetin kannustimena on halu saavuttaa parempi toimeentulo yrittäjäriskin kautta. Toimitusjohtajaidentiteetti nojaa haluun saavuttaa tunnustusta ja näkyvää menestystä yritysjohtajuuden avulla.

Edellä mainitut mallit tuntuvat kaikki sortuvan samaan ongelmaan: ne rajaavat ulkopuolelle merkittävän määrän yrittäjään *yksilönä* liittyvää informaatiota. Hytti (2003, 274–275) toteaa nykytutkimuksen yrittäjyydestä ja yrittäjistä menevän harhaan silloin, kun yrittäjien tulkitaan olevan saman kategorian sisällä jakaen samanlaiset piirteet ja ominaisuudet. Kategorisoinnin kautta yrittäjillä tulkitaan olevan sellaisia ominaisuuksia joita muilla ei ole ja heidät nostetaan ikään kuin myyttiseen asemaan. Tällöin yrittäjien rooli säilyy tutkimuksessa etäisenä ja monet yrittäjyyttä koskevat epäselvyydet jäävät selvittämättä. Hytti esittääkin, ettei yrittäjyys ole pysyvä tai muuttumaton tila, vaan yrittäjät pystyvät joustavasti ja jatkuvasti (vaikka eivät aina tietoisesti) toimimaan eri rooleissa. Hytin päätelmä on vahvasti sitä käsitystä vastaan, että yrittäjyys on synnynäinen ominaisuus, johon vain tietyillä yksilöillä olisi mahdollisuus.

Oman tutkimukseni kannalta Hytin esittämä tulkinta yrittäjien identiteeteistä tuntuu olevan parhaiten sovellettavissa. Se, että arvioisin haastatteluista saamaani tietoa pelkästään ”käsityöläisidentiteetiksi” tai kategorisoisin yrittäjiä piirreteorian tai tyypittelyn mukaisesti tuntuu suorastaan aineiston aliarvioinnilta – tuolloin merkittävä määrä tietoa jäisi kertomatta. Vaikka haastatteluissa yrittäjät kuvaavat itseään tietyillä piirreteoriaan sopivilla ominaisuuksilla, vain niihin tukeutuminen jättää identiteetin tulkinnan pintapuoliseksi. Haastateltaviani ei myöskään voi suoranaisesti kuvailla ”synnynäisiksi yrittäjiksi”, sillä he toimivat aiemmin toisissa ammateissa eivätkä olleet määrätietoisesti suunnitelleet pelkkää yrittäjän uraa. Aineiston kannalta voidaankin siis pohtia, millaisia yrittäjäidentiteettiä heijastelevia kuvauksia elämätarinoista löytyy. Yrittäjyys nivoutuu usein tiiviisti yrittäjän elämän eri osa-alueisiin, ja musiikkialalla toimivan yrittäjän tulee yhdistää taiteellinen ydinosaamisensa kannattavaan liiketoimintaan. Yrittäjät siis joutuvat, kuten Hytti toteaa, toimimaan joustavasti eri rooleissa. Tämän vuoksi kiinnostavaksi tarkastelumalliksi sopii identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena käsitteenä. Miten haastattelemani yrittäjät identifioituvat yrittäjinä ja kuinka he tuovat persoonallista

identiteettiään esiin yritystoiminnassaan? Entä kuinka hyvin he samaistuvat muihin yrittäjiin – yhteisöön –, johon he ammatinvalintansa myötä kuuluvat?

4 TUTKIMUSASETELMA

4.1 Tutkimusongelman määrittely

Tutkimusongelmani jakautuu kahteen pääkysymykseen: *Millainen on musiikkialan yrittäjien yrittäjäpolku?* ja *Miten musiikkialan yrittäjän identiteetti rakentuu yritystoiminnassa?* Ensimmäiseen kysymykseen hahmottelen vastausta yrittäjien kerronnan kautta: tavoitteena on kuvata yrittäjyyteen johtaneita ratkaisuja, yrittäjänä toimimista sekä yrittäjyyden haasteita, mahdollisuuksia ja opetuksia. Yrittäjäpolkujen käsittely tapahtuu narratiivis-elämäkerrallisessa viitekehyksessä ja se on jaksotettu erillisiin teemoihin. Identiteetin rakentumista tarkastellaan puolestaan kolmesta näkökulmasta, joita pidin oleellisina yrittäjien identiteettiprosessissa: muusikkoidentiteetin, yrittäjäidentiteetin ja muusikko- ja yrittäjäidentiteettien yhteensovittamisen näkökulmasta. Tutkimuksessa pyritään selvittämään miten haastateltujen yrittäjien muusikkoidentiteetti ja yrittäjäidentiteetti ilmenevät ja kuinka näiden kahden eri identiteettikäsitteen yhteensovittaminen onnistuu jokapäiväisessä toiminnassa.

4.2 Tutkimuksen toteuttaminen

4.2.1 Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Tutkimukseni aineisto on kerätty haastattelemalla musiikkialalla toimivia yrittäjiä. Haastattelu on yksi laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruutapoja ja kertomuksien löytämiseen tähtäävää haastattelua on kutsuttu narratiiviseksi tai kerronnalliseksi haastatteluksi (Eskola & Suoranta 2008, 85; Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189). Hyvärisen ja Löyttyniemen mukaan (2005, 189) kertomusten

tutkimiseen on useita syitä: ”kertomusten kautta voidaan ymmärtää ja hallita menneisyyttä, ihmisten identiteetit rakentuvat merkittävästi kertomuksina ja kertomukset suuntaavat toimijoita tulevaisuuteen”. Narratiivisessa haastattelussa tutkija pyytää kertomuksia, antaa tilaa kertomiselle ja esittää sellaisia kysymyksiä, joihin olettaa saavansa vastaukseksi kertomuksia (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 191). Narratiivinen haastattelu on lähellä elämäkerrallista haastattelua, jossa haastateltavaa pyydetään kuvaamaan suhdettaan tiettyyn tutkijaa kiinnostavaan aihealueeseen (Flick 2006, 173). Laadullisen tutkimuksen haastattelumuodoista narratiivinen haastattelu on lähimpänä teemahaastattelua, jossa edetään tietyn valitun teeman mukaisesti ja siihen liittyvien tarkentavien kysymysten varassa.

Narratiivisen haastattelun lähtökohdaksi voidaan ottaa kertomuksia hakeva kysymys, jolloin henkilökohtainen ja konkreettinen materiaali tulee esiin (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 198–199). Hirvonen (2003, 45) toteaa elämäkertojen hankkimisen olevan haastattelun avulla usein aineistonkeruutapana ongelmattomampi, koska ihmiset kertovat sujuvammin elämänsä historiastaan kuin kirjoittavat. Laadullisen tutkimuksen kannalta on kuitenkin tärkeää, että henkilöt joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon. Haastateltavien valinnan tulee olla harkittua ja tarkoitukseen sopivaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86).

4.2.2 Haastateltavien valinta

Etsiessäni musiikkialalla toimivia yrittäjiä käytin apunani sekä omia kontaktejani että tuttaviltani kuulemiani suosituksia. Hyvänä informaatiolähteenä toimi lokakuussa 2009 järjestetyn, musiikkialan ammattilaisille tarkoitetun Musiikki & Media - tapahtuman osallistujalista, josta haravoin potentiaalisia haastateltavia. Haastateltavien valinnassa oleellinen kriteeri oli, että kaikilla yrittäjillä oli takanaan musiikillinen koulutus tai muusikon ura ja yrittäjyydessä he toteuttivat musiikillista osaamistaan. Tämä saattoi tapahtua niin, että yritystoimintaan kuului yrittäjän oman

artistiuran edistämistä (esim. ohjelmamyynti, erilaiset tapahtumatuotannot) tai muusikkouden muunlaista kehittämistä (esim. opetustoiminta, kustannustoiminta ja/tai levytuotanto). Yritystoiminnan tuli siis koostua liiketalouden ja luovan osaamisen yhdistämisestä.

Lähestyin musiikkialan yrittäjiä sähköpostitse marraskuussa 2009 esitellen tutkimusaiheeni ja kertoen tutkimukseni tavoitteista. Sain melko pian muutamia hyväksyviä vastauksia, joista valitsin kolme yrittäjäkertomusta tutkimukseeni: Juhaniin, Kristiinan ja Timon tarinat (haastateltavien nimet ovat muutettu). Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen (Eskola & Suoranta 2008, 61–62). Kuitenkin haastattelun avulla kerätyt elämäkerrat ovat aineistoina työläitä, ja näin ollen tapausten määrä on tutkimuksessa varsin rajoitettu (Hirvonen 2003, 45). Päädyin valikoimaan kolme mainitsemaani haastateltavaa siksi, että heillä tuntui olevan eniten kokemusta tutkittavasta aiheesta. Ennen virallisia haastatteluja tein yhden koehaastattelun, jossa kävin läpi haastattelurunkoni ja testasin, toivatko kysymykseni sopivaa aineistoa. Koehaastattelu ei päässyt tutkimukseeni mukaan, mutta siitä oli huomattava apu tutkimusprosessin etenemisessä. Koehaastattelun osoittamien ongelmakohtien avulla pääsin eroon mahdollisista heikoista lenkeistä, joita kysymysrunkooni oli jäänyt. Tällaisia olivat esimerkiksi *sosiologisten* kysymysten esittäminen, joiden harhapolusta varoittavat myös Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005, 199): tieteenalan teorioista tai tutkimuskysymyksistä keskustelu johtaa tilanteeseen, jolloin vastaukset lähentelevät enemmän yleisiä pohdintoja kuin ihmisen omaa kokemusta.

Ennen virallisia haastatteluja lähetin jokaiselle yrittäjälle sähköpostiviestin, johon olin laittanut lyhyehkön perehdytyksen aiheeseeni sekä muutamia ennakkokysymyksiä, joita he saivat halutessaan pohtia. Haastattelun onnistumisen kannalta on suositeltavaa, että vastaajat voivat tutustua aiheeseen jo etukäteen (Eskola & Suoranta 2008, 89; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Ennakkokysymyksissä

haastateltavia pyydettiin pohtimaan, millaiset tapahtumat, tilanteet tai asiat ovat toimineet merkityksellisinä yritystoiminnassa ja millaisia haasteita ja onnistumisen kokemuksia he olivat kokeneet yrittäjinä. Kysymysten tarkoituksena oli orientoida vastaajaa haastattelutilanteeseen sekä auttaa häntä oman yrittäjäyスポolkunsa hahmottamisessa. Pyysin, etteivät haastateltavat kuitenkaan kirjoittaisi valmiita vastauksia kysymyksiini, sillä halusin säilyttää haastattelutilanteen narratiivisen luonteen ja antaa vastaajille mahdollisuuden kertoa tarinaansa vapaasti omin sanoin.

Haastattelut toteutettiin tammikuussa 2010 ja ne tehtiin joko yrittäjien työpaikoilla tai muissa heidän valitsemissaan paikoissa. Haastateltavista yksi asui Keski-Suomessa ja kaksi Helsingin alueella. Haastattelut kestivät 1–1,5 tuntia ja litteroitua aineistoa niistä kertyi yhteensä noin 60 sivua.

4.2.3 Tutkimusaineiston kokoaminen ja analyysi

Itse haastattelutilanteet sujuivat luontevasti ja tunsin, että tutkijan ja haastateltavan välille syntyi luottamuksellinen suhde ja haastattelun vuorovaikutus oli hyvää. Tutkijan roolissa pyrin mahdollisimman vähän ohjaamaan haastateltavan puhetta ja annoin haastateltaville vapauden kertoa omin sanoin tarinaansa. Kerronnalliselle haastattelulle ei ole määritelty tiettyä tapaa toimia oikein, vaan haastattelut poikkeavat toisistaan tutkimuksen aihepiirin, haastattelun tekniikan, kysymysten määrän ja toivotun vuorovaikutuksen suhteen (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 192). Narratiiviset haastattelut alkavat usein yleisellä narratiivisella kysymyksellä, joka liittyy tutkimuksen aiheeseen ja jonka tavoitteena on rohkaista vastaajaa tuottamaan itsenäisesti aiheeseen liittyvää kertomusta (Flick 2006, 173). Ensimmäisenä kysymyksenä pyysin haastateltavia kertomaan vapaasti elämästään. Kysymyksen luonteesta johtuen haastateltavien vastaukset muodostuivat kronologisesti, ja pyrin yrittäjätarinoissa säilyttämään vastaavan aikajärjestyksen. Jatkokysymyksissäni pyysin vastaajia tarkentamaan tarinaan mahdollisesti jääneitä epäselvyyksiä sekä

koetin motivoida heitä luomaan uusia kertomuksia tavoittelemistani aihepiireistä. Koska halusin tietää miten kertomusten vaiheet vaikuttivat yrittäjiin, pyysin heitä myös kuvailemaan tuntemuksiaan tiettyinä kertomuksen ajanjaksoina ja pohtimaan omaa toimintaansa suhteessa koettuun tapahtumaan tai ilmiöön. Mukanani oli muistilistana kysymysrunko, jonka kaikkia kohtia ei tarvinnut käydä läpi kaikissa haastatteluissa (ks. liite 1). Haastateltavat osoittautuivat kaikki sosiaalisiksi ja avoimiksi persooniksi, jotka eivät arastelleet kertoa elämästään. Koottuani haastattelut suoritin välittömästi aineiston litteroinnin.

Ennen virallista aineistoanalyysia kirjoitin jokaisesta yrittäjätarinasta tiivistetyn kuvauksen, jossa selviää pääpiirteisesti millaisista kertomuksista on kyse. Aineiston analyysi alkaa yrittäjätarinoiden tarkemmasta hahmottamisesta. Tarinoiden ajallinen narratiivinen kaari alkoi hahmottua litteroinnin aikana, mutta tarinoiden kerronnalliset rakenteet kaipasivat täsmennystä. Tarinoiden jaksottaminen ja tematisointi vaativat kertomusrakenteiden jäsentämistä, joita hahmottaessani mukailin Vilkon (1990, 93–97) omaelämäkerran kerrontaskeemaa. Vilkon kerrontaskeema on peräisin Labovin & Waletzky'n lineaarisesta kerrontamallista ja van Dijk'n hierarkkisen kerrontapuun kategorioista ja sen tarkoitus on osittaa kertomuksen kulkua sopiviin jaksoihin. Yrittäjäpolkujen analyysissa olen yksinkertaistanut Vilkon skeemaa jättäen siitä yhden kategorian (*ratkaisu*) pois, sillä yrittäjyyttä tarkastellessa en kokenut vain yhden tilanteen tai tapahtuman tuloksen olevan kokonaiskuvan kannalta merkittävä. Painoarvo analyysissa kohdistuukin *evaluaatioon* eli yrittäjän omaan arviointiin kerrotuista tapahtumista, jotka itsessään saattavat sisältää jonkinasteisia ratkaisuja. Yrittäjäpolkujen analyysissa kategoriat ovat *orientaatio*, *komplikaatio*, *evaluaatio* ja *kooda*. Orientaatio käsittelee yrittäjyyden valintaa: mistä syistä haastateltavat halusivat yrittäjiksi ja millaisesta tilanteesta yrittäjäksi lähdettiin. Komplikaatio kuvaa yrittäjien kokemia haasteita ja onnistumisen hetkiä yritystoiminnassa. Evaluaatiossa pohditaan menneiden tapahtumien lisäksi yritystoiminnan nykytilannetta ja mahdollisia tulevaisuudensuunnitelmia ja kooda reflektoi kokemuksia yrittäjyydestä.

Yrittäjäpolkujen lisäksi analyysissä tarkastellaan haastateltavien identiteetin rakentumista. Ennen haastattelujen tekoa olin jo kiinnostunut siitä, kuinka yrittäjät kokevat itsensä muusikkoina ja yrittäjinä työssään. Valmiiden identiteettikategorioiden tai piirreteorioiden sijaan olin kiinnostunut siitä, millaisilla omaelämäkerrallisilla kertomuksilla yrittäjät kuvailevat itseään ja kokevat itsensä yrittäjinä. Näitä identiteettiä käsitteleviä narratiiveja etsin aineistosta teemoittelun avulla. Lukiessani läpi litteroitua tekstiä havaitsin yrittäjien haastatteluissa toistuvia teemoja: tällaisia olivat esimerkiksi musiikin opiskelu, muusikkona työskentely ja musiikin ja yrittäjyyden välinen suhde. Samankaltaisia teemoja selittää osaltaan se, että haastateltavat vastasivat aloituskysymykseen narratiivisesti: elämäkerrallinen osuus alkoi lapsuudesta, jossa kaikki olivat harrastaneet musiikkia. Harrastuneisuudesta oli siirrytty opiskelujen pariin tai vaihtoehtoisesti suoraan työskentelemään muusikkona. Nämä teemat tuntuivat identiteetin muodostumisen kannalta merkittävältä ja lopulta niistä muodostui kolme erilaista pääteemaa analyysiin: *muusikkoidentiteetin ilmeneminen, yrittäjäidentiteetin muotoutuminen ja muusikon ja yrittäjän identiteetin yhteensovittaminen*. Teemoja käyn analyysissä lävitse lähdekirjallisuudesta löytyneiden teoreettisten käsitteiden kautta verraten identiteettejä muun muassa Hallin käsityksiin identiteetistä eri aikoina, identiteetin sosiaaliseen ja persoonalliseen konstruktion sekä ammatilliseen identiteettiin.

Polkinghornen kahdesta aineistonkäsittelytavasta oma aineistoanalyysini noudattaa narratiivien analyysia. Olen pyrkinyt löytämään aineistosta samankaltaisia piirteitä ja luokitellut havaintojani kategorioihin (esim. identiteetti-kategoriat). Etsiessäni aineistosta jossain määrin samuutta tunsin narratiivien analyysin mielekkäämmäksi vaihtoehdoksi. Myös aineiston pienen koon vuoksi uuden kertomuksen tuottaminen ei tuntunut tarkoituksenmukaiselta (ks. s. 11–12).

4.2.4 Aineiston reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimusaineiston luotettavuutta tarkasteltaessa tulee huomioida reliabiliteetin (tutkimustulosten toistettavuus) ja validiteetin (tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu) käsitteet. Nämä käsitteet ovat peräisin kvantitatiivisesta tutkimuksesta, jonka vuoksi niiden soveltaminen laadulliseen tutkimukseen on todettu ongelmalliseksi: osassa laadullisen tutkimuksen oppaista kehoitetaankin käsitteiden hylkäämistä tai korvaamista (mm. Tuomi & Sarajärvi 2009, 136–137). Omassa tutkimuksessani tarkoitus on selvittää, millaisia yrittäjätarinoita musiikkialan yrittäjillä on ja miten muusikon ja yrittäjän identiteetit näkyvät yritystoiminnassa. Tutkimuskysymyksistäni johtuen aineiston reliabiliteetti ei ole kovinkaan suuressa roolissa, sillä narratiivis-elämäkerrallisessa tutkimusotteessa ei tulosten toistettavuus ole pääasiallinen kiinnostuksen kohde. Huomioitavaa toki on, että reliabiliteetti koskee myös tutkijan toimintaa ja sitä, kuinka luotettavaa tutkijan analyysi materiaalista on (Hirsjärvi & Hurme 2000, 189). Narratiivisia menetelmiä käyttäneet tutkijat ovatkin usein pyrkineet kuvaamaan aineiston keruu- ja analyysivaiheen mahdollisimman tarkasti, avoimuutta ja aineiston läpinäkyvyyttä korostaen.

Aineiston keruun validiutta voidaan perustella tarkkaan valitulla ryhmällä, jonka voidaan katsoa edustavan *eliittiotantaa*, jossa tutkimuksen tiedonantajiksi valitaan vain henkilöt, joilta oletetaan saatavan parhaiten tietoa tutkittavasta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86). Olin etukäteen valikoinut tietyn tyyppisiä yrityksiä ja yrittäjiä, joiden toivoin kertovan kiinnostavia mutta riittävän erilaisia tarinoita. Kaikille haastateltaville annettiin tietoa tutkimuksen aiheesta etukäteen ja haastattelutilanteessa heillä oli vapaus kertoa omin sanoin elämästään. Pysin kysymyksilläni tarkentamaan kerrottua tarinaa sekä pohtimaan muutamia aihepiirejä, jotka olivat tutkimuskysymyksiäni intressien mukaisia. Haastattelut tehtiin kerralla alusta loppuun. Yrittäjät suhtautuivat haastattelutilanteisiin yksinomaan positiivisesti: jokainen tuntui olevan kiinnostunut aiheestani ja kannusti jatkamaan tutkimuksen teossa. Litteroituani haastattelut tein jokaisen yrittäjän

tarinasta tiivistelmän, jotka ovat luettavissa luvussa 4.3. Valmiit tiivistelmät lähetin haastateltaville tarkistettavaksi ja pyysin heitä kertomaan, mikäli tekstissä ilmeni heidän mielestään virheitä. Timo ja Kristiina halusivat korjata muutamia sanamuotoja ja virheellisiä ilmauksia, joita tekstiin oli lipsahtanut. Juhani ei tehnyt korjauksia yrittäjätarinaansa.

Narratiivis-elämäkerrallisen aineiston analyysissä huomioitavaa on elämäntarinan kertojan oman ilmaisun säilyttäminen. Haastateltavien omaa ääntä pyrin kuvaamaan lainauksissa, jotka on poimittu suoraan litteroidusta haastattelusta. Lainauksia on muutettu yleiskielisiksi poistamalla ylimääräistä toistoa ilmaisevat sanat (*tota, niinku*) sekä muuttamalla joitakin puhekielisiä lyhenteitä kokonaisiksi sanoiksi (*et -> että*).

Narratiivisen tutkimuksen yhteydessä nousee esiin käsitys todellisuuden rakentumisesta. Kerronnallisen tutkimuksen validiteettia voidaan tarkastella liittämällä se konstruktivistiseen ajattelutapaan, jonka mukaan todellisuus rakentuu tarinoiden välityksellä. Tämä ei kuitenkaan poista tutkimuksen epistemologisia ja ontologisia haasteita. Mistä tiedämme, että kuulemamme tarinat ovat totta? Etenkin elämäkertatutkimuksen validiteetti on puhuttanut paljon tutkijoita (ks. Saarenheimo 1991) ja elämäkertojen suhde tietoon lienee yhä kysymys, jota tutkija joutuu puolustamaan. Toisaalta elämäkerta ei voida tarkastella siitä näkökulmasta, vastaako kertomus elämästä "elämää itsessään" (Heikkinen ym. 1999, 45). Hyvärinen (2006, 11) mukaan Ricoeurin tulkinta juonentamisesta käsittää kertomisen aktiivisen etsimisen, ymmärtämisen ja vuorovaikutuksen muotona. Elämäkerta ei siis koskaan voi esittää tapahtumia sellaisina kuin ne tapahtuivat, sillä elämäkerta on aina tulkinta elämästä ja pyrkimys ymmärtää sitä.

Postmoderni näkökulma narratiivisuuteen korostaa subjektiivisuutta, jossa tarinat luovat oman todellisuutensa (Heikkinen ym. 1999). Elämäkertatutkimuksessa kertoja tarkastelee elämäänsä omasta näkökulmastaan, pohdiskelee suhdettaan siihen ja samalla jäsentää tämänhetkistä elämäänsä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 161). Hyvärinen

ja Löyttyniemi (2005, 220) toteavat, että kertomisen hetki ja tilanne tuottavat jotain uutta: itsensä kertominen on aina myös itsensä uudelleen näkemistä ja tuottamista. Samaa mieltä tuntui olevan myös Juhani, joka toteaa haastattelunsa päätteeksi:

" -- tähän on mulle sillain -- mieluinen asia jos tästä yrittäjyydestä nimenomaan puhuu niin, siitä mielellään puhuu koska samalla kun puhuu, niin tulee itsellensäkin... ikään kuin muotoilleksi näitä perusteesejään."

4.3 Yrittäjäpolut

4.3.1 Juhaniin tarina

Juhani on viisissäkymmenissä oleva yrittäjä, joka asuu pääkaupunkiseudulla. Juhani perusti musiikkikustantamiseen ja ohjelmamyyntiin erikoistuneen yrityksensä vuonna 2007, joskin hänellä oli aiemmin tuntumaa yrittäjyyteen studion omistuksen ja vuokraustoiminnan myötä. Ensimmäisen studiotilansa Juhani hankki 1990-luvun puolivälissä ja vähitellen laajentamalla tiloihin on syntynyt studiokompleksi. Nykyisin musiikkiyhtiö on kokonaisuus, jonka sisällä toimii erillisinä yrityksinä levymerkki (aputoiminimenä kustannustoiminta), ohjelmamyynti, jonka Juhani omistaa yhtiökumppaninsa kanssa sekä studiopalvelut. Musiikkiyhtiö työllistää yhteensä kahdeksan ihmistä. Ennen yrittäjäksi ryhtymistä Juhani toimi pitkään muusikkona ja tuottajana sekä ennen yrittäjyyttä erään suuren levy-yhtiön palveluksessa.

Juhani kertoo muusikoksi tulemisensa olevan ”tavallinen tarina”: hän aloitti klassisen musiikin harrastamisen lapsena ja soitti pitkään musiikkiopistossa puhallininstrumenttia. Varsinainen intohimoinen harrastaminen alkoi rippikoulussa, jossa Juhani näki ja kuuli kuinka kitaralla säestettiin seurakuntalauluja. Rippikoulun jälkeen hän lähti mukaan seurakuntanuorten toimintaan, joka muuttui nopeasti bändiharrastukseksi. Ensimmäinen, hengelliseen sisältöön keskittynyt, bändi perustettiin 1970-luvun lopulla. Juhani kertoo olleensa innostunut yhteytoiminnasta, koska sitä kautta hän löysi valmiudet, jossa pystyi yhdistämään siihenastiset intressinsä: tekstien kirjoittamisen ja säveltämisen. Lukion jälkeen Juhani aloitti opiskelut yliopistossa opettajankoulutuslaitoksella ja samoihin aikoihin ensimmäinen bändi sai levytyssopimuksen. Menestyksestä yhteytoimintaa jatkui muutaman levyn verran, mutta Juhani alkoi vähitellen kaivata maallisempaa suuntaa

musiikille. Hänestä tuntui, että oma juttu oli musiikin tekeminen yksin, omalla nimellä, ja 1980-luvun puolivälissä Juhani jätti bändin. Vuonna 1986 hän solmi levytyssopimuksen uuden levy-yhtiön kanssa ja julkaisi ensimmäisen soolosinglensä. Juhani toimi hetken luokanopettajana pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa koulussa, kunnes vuonna 1990 julkaistu soololevy laittoi suunnitelmat uusiksi. Levyltä löytyi hittikappale, joka muutti elämän kertaheitolla. Juhani jäi pois opettajan työstä ja aloitti täyspäiväisen pop-artistin uran, jota jatkui seuraavat viisi vuotta. Tuona aikana hän keikkaili ja kirjoitti kappaleita itselleen ja muille. Lopulta muille kirjoittaminen johti siihen, että Juhani kiinnostui levybisneksestä.

Vuonna 1994 Juhani oli tuottamassa suomalaisen naisartistin levyä, kun hän tutustui levy-yhtiössä työskennelleeseen kollegaansa. Kollega kertoi isossa levy-yhtiössä avautuvasta tuottajan paikasta ja tiedusteli samalla, tietäisikö Juhani ketään toimeen sopivaa henkilöä. Juhani laati listan tuntemistaan henkilöistä ja lyhyen keskustelun jälkeen listan loppuun lisättiin yhteistuumin vielä Juhanin nimi. Juhani valittiin tehtävään, jota hän hoiti 13 vuoden ajan – ensin yhtenä kolmesta tuottajasta ja viimeiset seitsemän vuotta kotimaisen tuotannon johtajana. Levy-yhtiössä Juhani tuotti menestyksekkäitä kotimaisia artisteja ja yhtyeitä, kulta -ja platinalevyjen seurattessa toisiaan. 2000-luvulle tultaessa Juhanista alkoi kuitenkin tuntua, ettei työ enää tarjonnut uusia haasteita: hän koki nähneensä sen, mitä tuottajan roolilla oli tarjota ja osoittanut pärjäävänsä työssään täyttäen työantajan hänelle esittämät toiveet. Tulevaisuudessa alkoi myös hahmottua ikääntyminen ja työuran loppupää. Kun levy-yhtiö fuusioitui toisen toimijan kanssa, Juhanin mieleen hiipi ajatus yrittäjäksi lähtemisestä. Hän toteutti suunnitelmansa varovaisesti ulkoistamalla itsensä levy-yhtiön palveluksesta. Vuonna 2007 Juhani siirtyi tekemään samoja työtehtäviä oman yrityksensä nimissä ja muutti toimipisteensä omistamiensa studiotilojen yhteyteen. Uudelle käytännölle sovittiin kahden vuoden koeaika.

Juhanin oma yritys aloitti marraskuussa 2007. Tuolloin perustettiin levytuotantoyksikkö ja musiikkikustantamo, ohjelmatoimisto puolestaan aloitti

yhtiökumppanin avustuksella tammikuussa 2008. Ensimmäisten vuosien aikana yrityksen toiminta on ollut pitkälti ulkoistamissopimuksen mukaista: se on tarjonnut levy-yhtiölle studiotiloja, osallistunut levyjen tuottamiseen ja hoitanut artistien kustannustoimintaa. Toiminta on ollut toistaiseksi melko riskitöntä ja yritys on Juhaniin sanoin ”saanut vakautettua jalansijaa markkinoilla”. Pienestä koostaan huolimatta se on ollut tekemisissä merkittävien toimijoiden kanssa ja useat artistit ovat tarjoutuneet yrityksen listoille. Yrityksen suunnitelmissa onkin kasvaa suuremmaksi toimijaksi musiikkibisneksessä. Juhani kehuu yhtiökumppanin ja työystävien antamaa tukea ja työpanosta, jonka avulla toimintaa on voitu kehittää toivottuun suuntaan.

Koska yrittäjyyden ensimmäisiä vuosia on leimannut tiivis yhteistyö levy-yhtiön kanssa, Juhaniin mukaan yritys on toiminut lähinnä palveluntarjoajina. Kahden vuoden koeaikana alkoi kuitenkin tapahtua hiljalleen luontaista etäännyttämistä levy-yhtiöstä toimipaikan fyysisen sijainnin siirtyessä muualle. Väli levy-yhtiön kanssa erkaantuivat kun kaksi vuotta sovittua yhteistyötä oli kulunut, ja Juhaniin sopi uudesta kumppanuudesta toisen suuren levy-yhtiön kanssa marraskuussa 2009. Yrityksen itsenäisyys on nyt suurempi ja toiminnan haasteet kasvavat sen myötä.

4.3.2 Kristiinan tarina

Kristiina on pitkän linjan muusikko ja jazz-laulaja, joka perusti oman yrityksensä vuonna 1989. Kristiinan yritys on alusta saakka toiminut monipuolisesti musiikkialalla: sen toimialueena ovat kustannus- ja levytystoiminta, show-tuotannot, ohjelmamyyni ja koulutus. Kristiina on harrastanut musiikkia koko ikänsä ja katsoo virallisen uransa alkaneen jo varhaisessa nuoruudessa. Yrityksen perustamishetkellä Kristiina oli 23-vuotias. Yrityksen kotipaikka on pääkaupunkiseudulla ja yrityksessä työskentelee Kristiinan lisäksi hänen yhtiökumppaninsa.

Kristiina kertoo innostuksen musiikkiin lähteneen isältään, joka oli ammattimuusikko. Perheen kotona soi aina monipuolinen musiikki ja Kristiinan sanoin hänellä on ”sisäänrakennettu musiikkigeeni”. Musiikin harrastaminen jatkui aktiivisesti kouluvuosina erilaisissa koulubändeissä ja 14-vuotiaana Kristiina valittiin lähialueen Big Bandin solistiksi. Keikkailujen ja levytyksien kautta Kristiinan nimi tuli tutuksi, ja Kristiinan ollessa 18-vuotias eräs hänen yhtyeistään voitti valtakunnallisen laulukilpailun. Televisioitu kisa teki Kristiinasta tunnetun koko maassa ja seuraavat vuodet kuuluivat kiertäen ahkerasti klubeja, diskoja, ravintoloita ja festivaaleja. Yhtye sai keikkatarjouksia myös ulkomailta, mutta pidemmille kiertueille ei olosuhteista johtuen ollut mahdollisuutta lähteä. Tuolloin Kristiina huomasi, että Suomessa yhtyeeltä loppuvat haasteet ja mikäli hän haluaa jatkaa valtavirrasta poikkeavaa jazz- tai pop-uraa, tarvitaan muutosta. Kristiina halusi oppia lisää musiikkibisneksestä ja meni ohjelmatoimistoon harjoitteluun. Vuoden kestäneen harjoittelujakson jälkeen Kristiina tunsu haluavansa oppia yhä lisää ja kävi tapaamassa paikallisen Pop & Jazz opiston rehtoria. Tämä pohti asiaa hetken ja tuumi, että Kristiinan pitää matkustaa Yhdysvaltoihin opettelemaan musiikkibisnestä. Tästä innostuneena Kristiina hankki apurahoja ja teki kahden kuukauden opintomatkan Yhdysvaltoihin. Matkan aikana hän kiersi läpi suurimmat kaupungit, musiikkitapahtumat, klubit, festivaalit ja jälleenmyyjät. Yhdysvalloissa viesti oli miltei yksimielinen: oma firma tekee omannäköistä tuotantoa. Kristiina kirjoitti itselleen asialistan, mitä halusi tehdä: hän halusi kehittyä artistina, tehdä omia levyjä ja kiertueita, teatteria sekä tuoda jotain uutta suomalaiseen musiikkibisneskulttuuriin. Kun Kristiina palasi opintomatkaltaan kotiin, hän oli päättänyt perustaa yrityksen.

Kristiina hankki aktiivisesti tietoa yrittäjyydestä. Hän kävi keskusteluja Big Band -ajoilta tutun kapellimestarin kanssa, jolla oli oma kustannustoimintaan keskittynyt yritys ja näin ollen käsitys musiikkialan ansaintalogiikasta. Ohjelmatoimistossa vietettynä aikana Kristiina oli saanut oppia palvelutuotannosta ja niin muusikkoajoilta kuin erilaisesta yhdistys- ja järjestötoiminnasta Kristiinalle oli

kertynyt valmis verkosto alan toimijoista. Hän haki osaamiselleen vielä vahvistusta yrittäjäkursseilta ja luki paljon Yhdysvalloista mukanaan tuomaa kirjallisuutta koettaen kartoittaa millaiselle kysynnälle oli tarvetta musiikkialalla. Kristiina huomasikin pian, että 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa ei ollut juurikaan jazz-ohjelmistoon painottuneita ohjelmatoimistoja eikä jazz-artisteille ollut halukkuutta tuottaa tai kehittää uusia markkinoita. Kristiina näki tässä markkinaraon ja perusti vuonna 1989 omaa nimeään kantavan yrityksen. Yrityksen ensimmäinen merkittävä käännekohta oli, kun suuri suomalainen laivayhtiö tilasi Kristiinalta kotimaisen ohjelmatuotannon vuoden ajaksi. Tuota aikaa Kristiina muistelee kasvattavana ja valaisevana. Ohjelmatuottajan vastuullinen rooli sai Kristiinan huomaamaan, että hän kaipasi yritykseensä yhteistyökumppania ja osakasta, joka toisi lisää markkinointi- ja bisnesosaamista. Vuonna 1992 Kristiinan toive toteutui kun hän tapasi vanhan tuttavansa, hotelli- ja ravintola-alalla työskennelleen Marjan. Kristiina kertoi Marjalle etsivänsä yhtiökumppania, ja hetken pohdinnan jälkeen Marja, jolla oli sekä kansainvälistä bisnesosaamista ja että omaa taiteilijataustaa, lupautui osakkaaksi yritykseen.

Yhdessä Kristiina ja Marja lähtivät kehittämään yrityskonseptia ja muokkaamaan toimintaa suuntaan, jota se tänäkin päivänä edustaa. He määrittelivät yritystoimintansa filosofiaksi kestotuotteet ja moduuli-mallin: tuotteiden pitää olla teemoiltaan pitkäikäisiä ja niitä tulee voida muunnella monipuolisesti. Kristiina oli etenkin innostunut lasten ja nuorten parissa työskentelystä ja yhdessä naiset tuottivat sarjan lasten ja nuorten musiikkivideoita valtakunnalliselle Tv-kanavalle. Opintomatkaltaan saakka Kristiinalla oli myös kytenyt haave viihdealan koulutuksen käynnistämisestä Suomessa. 1990-luvun puolivälissä Kristiinan idea esiteltiin Pohjois-Suomessa sijaitsevalle koulutuskeskukselle, jonka jälkeen Kristiina ja Marja saivat toimeksiantona kirjoittaa viihdealan oppikirjan keväällä 1995. Samana syksynä käynnistettiin ensimmäinen artistikoulutus Pohjois-Suomessa ja viihdealan koulutusta on myöhemmin järjestetty ympäri Suomea. Yrityksen vastuulla oleva viihdebisneskoulutus jatkuu edelleen Espoossa.

Yrityksen pitkäaikainen työ lasten ja nuorten musiikin parissa on jatkunut 2000-luvulla, kun Kristiina kutsuttiin tuottamaan uudenlaista sisältöä suomalaisen jazz-festivaalin juhlavuodelle. Yhteistyössä organisaation kanssa ideoitiin lastenfestivaali pääjuhlan yhteyteen ja kyseinen konsepti saavutti välittömästi suuren suosion. Vuonna 2010 lastenfestivaali järjestettiin kuudennen kerran. Tuotanto- ja koulutustehtävien ohella Kristiina on läpi yrittäjäuransa keikkaillut itse säännöllisesti ja julkaissut omia äänitteitään levymerkkinsä kautta.

4.3.3 Timon tarina

Timo on pääkaupunkiseudulla syntynyt mutta sittemmin keskisuomalaistunut yrittäjä, joka perusti vuonna 1995 ohjelmatoimiston yhdessä vaimonsa Sallan kanssa. Ohjelmatoimisto on vuosien aikana tehnyt yhteistyötä useiden artistien kanssa, mutta nykyisin se keskittyy Sallan jazz-musiikkiin painottuneeseen orkesteriin. Yritys aloitti toimintansa pääkaupunkiseudulla ja sen toimipaikka siirtyi Keski-Suomeen vuonna 2001.

Timo kertoo innostuneensa musiikista isänsä esimerkistä: Timon isä oli muusikko, jolla oli aikoinaan oma yhtye. Timo on harrastanut musiikkia lapsesta saakka ja aloitti opintonsa musiikkiopistossa 7-vuotiaana. Kontrabasso vaihtui pääinstrumentiksi 9-vuotiaana ja musiikkiopisto myöhemmin paikalliseen Pop & Jazz konservatorioon. Timo aloitti aktiivisen keikkailun erilaisissa kokoonpanoissa 16-vuotiaana. Hän tapasi myöhemmin konservatoriolla tulevan vaimonsa Sallan, ja pariskunta päätti perustaa ensimmäisen yhteisen yhtyeensä vuonna 1990. Yhtyeen ohjelmisto keskittyi vanhempaan jazz- ja swing-musiikkiin. 1990-luvun alussa yhtyeellä oli suuri kysyntä pääkaupunkiseudulla ja viisihenkinen porukka teki vuosittain noin 150–200 keikkaa. Timon oli bändin yhdyshenkilö ja hänen vastuullaan oli toimittaa keikkojen tilaajille soittajien verokortit, joiden perusteella

palkkiot maksettiin. Näin toimittaessa palkkojen kanssa oli kuitenkin usein sekaannuksia ja yhtyeen jäsenet joutuivat toistuvasti selvittelemään väärin maksettuja eläkemaksuja tilaajien kanssa. Timo ja Salla setvivät palkkakiistoja aikansa, kunnes kyllästyivät mallin toimimattomuuteen. Saatuaan rohkaisua Sallan yrittäjänä toimineelta isältä, pariskunta päätti perustaa yhtyeen ympärille oman yrityksen. Vuonna 1995 syntyi ohjelmatoimisto, joka alkoi hoitaa yhtyeen keikkamyyntiä ja palkanmaksua.

Musiikkialan ilmapiiri oli uudelle yrittäjälle aluksi haasteellinen. Konservatoriossa opetukseen ei ollut sisällynyt musiikkituotantoon tai yrittäjyyteen liittyviä kursseja, ja Timon tiedustellessa Muusikoiden liitto ry:ltä neuvoja, vastasi liitto ytimekkäästi, etteivät he palvele yritysasiakkaita. Taiteilijoiden tili- ja lakiasiaintoimisto suhtautui kuitenkin pariskunnan yritysajatukseen myönteisesti ja osoitti yhtyeen toiminnalla olevan selkeät liiketoiminnan edellytykset. Timo kuvaa yritystoiminnan aloittamisen olleen tietynlainen ammatinvalintakysymys: harrastuksena alkanut soittaminen haluttiin vakauttaa työtehtäväksi. Yrityksen perustamisen tuntui Timon mukaan kuitenkin luontevalta, sillä keikkoja oli paljon ja pariskunta teki paljon töitä esiintymisten eteen. Yritysmuotoinen yhtyetoiminta oli myös parempaa palvelua niin soittajille kuin asiakkaalle: yrityksen kautta Timo neuvotteli tilaajalle halutun elämyspaketin ja maksoi saadusta summasta soittajille palkat oikeine korvauksineen.

Yrityksen perustamisen jälkeen Timon ja Sallan yhtye jatkoi tiivistä keikkailua pääkaupunkiseudulla. Yhtyeen ohjelmisto koostui pitkälle laulumusiikista ja yhtyeellä oli useita ulkopuolisia solisteja, joiden osaamisen mukaan keikan sisältö määräytyi. Kesä 2000 olikin käännteentekevä yhtyeen konseptin kannalta: yhtye soitti kesän ajan Helsingin keskustassa sijaitsevassa ravintolassa tehden yhteistyötä 12 eri solistin kanssa. Kun jokaiselle laulajalle tuli harjoittaa oma repertuaari, Timo ja Salla totesivat, ettei vastaavanlainen nuottisirkus ole enää mielekäs. Syntyi ajatus uudeltaisesta yhtyekonseptista, joka konkretisoitui vuotta myöhemmin kun

pariskunta muutti Keski-Suomeen ja perusti yhtyeen uudelleen Timon vaimon nimellä.

Keski-Suomeen muutettaessa yritystoiminta haki hetken muotoaan. Timo ja Salla toimivat opettajina paikallisessa musiikkiopistossa ja kumpikin teki tahoillaan jatko-opintoja. Timo opiskeli kurssimuotoisesti markkinointia ja tapahtumatuotantoa, Salla jatkoi jazz-musiikkiopintoja. Timo myös toimi useamman vuoden managerina suomalaiselle yhtyeelle. Pariskunnan oman yhtyeen toimintaa käynnisteltiin kuitenkin hiljalleen ja ohjelmisto vaihtui Sallan säveltämiin kappaleisiin. Vuonna 2004 julkaistiin omakustanteena Sallan soololevy, jonka teko oli merkittävä panostus yrityksen kannalta. Levyn tiimoilta orkesteri sai lisää esiintymisiä, joista Timo mainitsee etenkin Sallan suuren suosion saavuttaneen sävellyskonsertin kesällä 2009. Vaikka esiintymisiä myydään mukavaan tahtiin, ei Keski-Suomesta kuitenkaan ole löytynyt vastaavanlaisia lähimarkkinoita kuin pääkaupunkiseudulta. Tulevaisuudessa Timon ja Sallan suunnitelmissa on pyrkiä myymään itseään muusikkoina 100-prosenttisesti ja tehdä mahdollisimman vähän ”muuta juttuja”. Haaveissa on myös tehdä enemmän yhteistyötä Suomen rajojen ulkopuolella, sillä musiikin soittaminen on globaalia ja sen kieli universaalia – soittaa voi yhdessä missä tahansa.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Yrittäjäpolkujen tarkastelu

Edellä olleita tiivistettyjä kuvauksia haastateltavien yrittäjäpoluista analysoin tässä osiossa tarkemmin Vilkon omaelämäkerran kerrontaskeemaa mukailleen. Olen jaksottanut yrittäjien tarinat skeeman neljä vaiheen (*orientaatio, komplikaatio, evaluaatio, kooda*) mukaisesti seuraavasti: orientaatio taustoittaa yrittäjyyden valintaa kuvaten millaisesta tilanteesta yrittäjäksi lähdettiin ja mistä syistä haastateltavat halusivat yrittäjiksi. Komplikaatiossa kuvataan yrittäjien kokemia haasteita ja onnistumisen hetkiä yritystoiminnassa. Evaluaatio tarkastelee yritystoiminnan nykytilannetta ja mahdollisia tulevaisuudensuunnitelmia ja kooda reflektoi kokemuksia yrittäjyydestä.

Yrityksen syntyä selittäviä lähtökohtia on runsaasti ja niissä korostuvat sekä yksilön piirteiden ja toiminnan keskeinen merkitys että erilaisten tilannetekijöiden yrittäjyyteen ohjaava vaikutus (Niittykangas 2003, 139). Haastattelemani yrittäjät – Juhani, Kristiina ja Timo – olivat perustaneet yrityksensä eri vaiheissa elämäänsä, erilaisista lähtökohdista ponnistaen. Juhani oli yrityksen perustamisvaiheessa keski-ikäinen, pitkään alalla työskennellyt tunnettu henkilö, joka perusti yrityksen ulkoistamalla itsensä entisestä työpaikastaan. Kristiina ja Timo olivat puolestaan nuoria ja koulutukseltaan eri taustaisia toimijoita. Kristiina perusti yrityksensä yksin ja Timo yhdessä vaimonsa kanssa. Taustojen erilaisuudesta huolimatta yrittäjyyden valinta ilmenee kaikkien puheessa samankaltaisena haluna toteuttaa itseään ja hallita omaa elämäänsä ohjaten sitä tahtomaansa suuntaan.

"Se [= yrittäjyys] ei ollut ainoa vaihtoehto mutta se oli... ainoa semmoinen vaihtoehto, missä mä näin semmoisen jonkun näköisen mielekkään tulevaisuuden, joka tarjosi mulle uusia haasteita" (Juhani)

"Se [= yrittäjyyden valinta] on antanut mulle sitten mahdollisuudet oikeastaan lähteä, tätä elämänlaatua ja omaa polkuani ihan rakentamaan oman näköisesti ja omilla ehdoilla"

"Koen että se oli mulle hyvin tärkeä myöskin mun oman hyvinvoinnin kannalta, että aikoinaan on tehnyt tällöisen päätöksen" (Kristiina)

"Se yritystoiminta tuli siinä vaiheessa sitten, [se] tuntui kaikista järkevimmältä -- ei ollut oikeastaan muuta vaihtoehtoa sitten siinä vaiheessa, että kun alkoi olla niin paljon niitä keikkoja, se oli semmoinen hässäkkä täyttää niitä kaikkia, papereita ja lippuja ja lappuja --" (Timo)

Yrittäjyyden valinta näyttäisi tarjonnan haastatelluille mahdollisuuden toteuttaa osaamistaan paremmilla edellytyksillä. Lähteenmäen (1997, 131) mukaan yrittäjyys pyrkii pohjimmiltaan tarjoamaan yksilölle yhden keinon saavuttaa sen, mitä hän ammatissa toimimisen kautta haluaa elämässään saavuttaa.

Kimmokkeet yritystoiminnan perustamiseksi olivat jokseenkin erilaiset. Juhanille yritystoiminnan perustaminen oli mahdollisuus vielä edetä työurallaan uuteen vaiheeseen. Juhanille oli kertynyt vuosien varrella tietämystä, taitoa ja verkostoja musiikkibisneksestä ja valmiiden toimitilojen sekä ulkoistamissopimuksen turvin suunnitelma yrittäjyydestä oli mahdollista toteuttaa. Päätöksen takana kyti samalla myös pelko työpaikan menettämisestä. Levy-yhtiössä oli yritysfuusion vuoksi tapahtunut irtisanomisia ja pörssiyhtiön arvaamaton luonne kävi selväksi: Juhani järkeili, että yrittäjänä työpaikka olisi taattu ja yrittäjä saisi olla oman itsensä herra.

Kristiinalle perustamisen suurin innoittaja oli opintomatka Yhdysvaltoihin, jonka oppien perusteella hän tunsu yrittäjyyden mahdollistavan kaiken sen, mitä hän halusi elämässään saavuttaa. Kristiina käytti aikaa yritystoiminnan opiskeluun, hankki tietoa keskustelemalla tuttuun yrittäjien kanssa ja raivasi aktiivisesti tietä "musiikkialan monitoimiyrittäjänä", joita ei 1980-luvun lopulla juurikaan ollut.

Timolle yrityksen perustaminen oli selkeimmin toiminnan konkretisointi ja ammatillistaminen: tarkoituksena oli saada asianmukainen korvaus työnteosta ja luoda yhtyeen ympärille bisnes, jota myydä eteenpäin asiakkaille. Kaikille haastatelluille yhteistä oli havaittu liiketoimintamahdollisuus ja valmiin tuotteen markkinapotentiaali – yrityksiä ei perustettu puhtaasti taiteellisista lähtökohdista, vaan niiden tilausta markkinoilla oli pohdittu etukäteen. Yrityksen perustamiselle oli myös haettu vahvistusta tutuilta henkilöiltä, joilla oli käsitystä liiketaloudesta ja yritystoiminnasta.

Vuosien varrella yritystoimintaa kohtaavat monenlaiset värikkäät haasteet ja onnistumiset. Haasteiden ja onnistumisten kuvaamiseen vaikuttaa luonnollisesti yrittäjyyden kesto: pidempään yrittäjänä toimineet puntaroivat tilanteita laajemmalla perspektiivillä, kun lyhemmän aikaa toimineet saattoivat keskittyä kuvaamaan yksittäistapauksia. Haasteellisena ajanjaksona koettiin yritystoiminnan perustamisen jälkeiset vuodet, jolloin yritys hakee paikkaansa markkinoilla. Muita mainittuja haastekohtia ovat toimialan rakenteesta johtuvat toistuvat ongelmat, resurssien hallinta sekä liiketaloudellisen osaamisen puute.

Kristiina pitää yritystoimintansa suurimpana haasteena ensimmäistä suurta työtilausta, joka oli vuoden kestävä sopimus ohjelmatoimituksesta laivayhtiölle. Kristiinan tehtävänä oli suunnitella ohjelmistot ja show-tuotannot kahdelle eri laivalle, kouluttaa viihdetyöntekijöitä sekä tuottaa ohjelmaa muille artisteille. Vastuullinen työtehtävä opetti kantapään kautta määrittelemään työn laadun ja kantamaan vastuun työstään. Yksityisyrittäjänä toiminut Kristiina huomasi samalla, ettei kaikesta tekemisestä voinut suoriutua itsenäisesti: luovan työn ja yrityshallinnon yhdistäminen aiheutti väistämättä sen, että usein aika, ideat ja osaamisalueet loppuivat kesken. Kristiinan yrityksen kehittymisen kannalta yhtiökumppanin löytyminen olikin merkittävää:

” -- Jos puhutaan yrityksen kannalta -- se mun kaikkein tärkein onnistuminen [oli] että mä löysin itselleni todella hyvän yhtiökumppanin. Että ilman sitä, en tiedä olisiko firma pystyissä oikeasti.” (Kristiina)

Marjan tulo yhtiökumppaniksi auttoi merkittävästi resurssienhallinnassa, jolloin yritys pystyi tarttumaan uudenlaisiin haasteisiin ja muokkaamaan toimintaansa paremmilla liiketoimintaedellytyksillä.

Timon yrityksen suurin käännekohta oli muutto pääkaupunkiseudulta Keski-Suomeen, jolloin yritys eli muutaman vuoden hiljaiseloa. Samaan aikaan yritys keskittyi enemmän esittämään Sallan musiikkia. Profiilinvaihdos vaati markkinoinnin ja myynnin uudelleensuunnittelua, mutta kaikesta huolimatta uudesta kotikaupungista ei löytynyt yhtyeelle samanlaista tilausta kuin aikaisemmin. Kuluneet vuodet eivät ole tuoneet asiaan muutosta. Timon sanojen mukaan ”on pakko nähdä asuvansa Keski-Suomessa, mutta käyvänsä töissä Helsingissä”.

Timolle yritystoiminnan suurimmat haasteet ovat olleet liiketoimintaosaamisen hallinta ja työtehtävien projektiluontoisuus. Budjettien laatiminen sekä tuloslaskelmien ja taseiden opettelu ovat vieneet paljon aikaa taloushallintoon tottumattomalta muusikolta. Projektiluontoisten tehtävien haasteet liittyvät taas ajankäyttöön ja organisointiin: projektit työllistävät tiiviisti hetken aikaa, jonka jälkeen kalenteri saattaa näyttää taas tyhjää. Kun yritys käyttää yhteistyökumppaneina pääasiassa freelance-muusikkoja, soittajia on vaikea saada sitoutumaan toimintaan pitkäjänteisesti kun työtä on tarjolla periodimuotoisesti. Timo toteaa yksityisyrittäjän resurssien pulan olevan arkipäivää, joka näkyy tavallisimmin sekä ajan että taloudellisen pääoman vajeena. Kun aika ja rahat ovat tiukoilla, on hankala pyrkiä kehittämään itseään samanaikaisesti soittajana ja yrittäjänä. Yritystoiminnan suurimmat onnistumiset liittyvät pääasiassa menestyneisiin konsertteihin, jotka poikivat uusia keikkatarjouksia ja takaavat tulonlähteen pidemmälle aikavälille. Timolle merkittävää on myös Sallan oma sävellyksura, jonka ansiosta pariskunta voi sitoutua tiettyyn ohjelmistoon ja esittää sitä parhaan osaamisensa mukaisesti.

Juhanille yritystoiminnan haasteet ovat tähän saakka liittyneet yrityksen perustamiseen ja jalansijan vakauttamiseen markkinoilla. Hän arveleekin suurempien haasteiden olevan vasta edessä, kun yrityksen itsenäisyys kasvaa ja sen tuotannon määrä monipuolistuu. Onnistumisena Juhani pitää sitä, että yritys on nuoresta iästään huolimatta otettu vakavasti – yritys on saanut tehdä yhteistyötä niin isojen kuin pienien toimijoiden kanssa ja solminut merkittäviä sopimuksia, jotka ovat taanneet taloudellisen stabiliteetin. Erityisen merkityksellistä toiminnassa on ollut se, ettei yritys ole joutunut etsimään kokonaan uusia markkinoita vaan on edelleen saanut jatkaa yhteistyötä tunnettujen artistien kanssa.

Tällä hetkellä Kristiinan, Timon ja Juhanin yritykset elävät kaikki eri tilassa. Kristiinan yritystoiminta tuntuu vakauttaneen itsensä uomiinsa: vuosi jakaantuu erilaisen konserttitoiminnan, koulutustoiminnan ja festivaalituotannon vuorotellessa toisiaan. Yritys on jaettu eri osa-alueisiin niin, että Kristiinan nimeä kantava yhtiö hoitaa ohjelmatuotannon ja sen alla toimivat erillisinä levymerkki ja kustannusyhtiö. Koulutustoiminta puolestaan myydään osuuskunnan kautta oppilaitoksille. Tällä hetkellä yritys on saanut monia pitkän tähtäimen projekteja valmiiksi ja keskittyy rauhassa pohdiskelemaan seuraavia suunnitelmia. Kristiina toteaaakin tulleensa vuosien mittaan armollisemmaksi työmäärää kohtaan. Koko ajan ei tarvitse olla menossa vaan välillä voi olla paikoillaan ja miettiä tulevaa.

Timon yritys tavoittelee nykyisellään uutta profiilia. Viime vuodet ovat kuluneet yhdistellen managerointia, artistien keikkamyyntiä, opetustoimintaa ja omaa yhtyetoimintaa. Muuta toimintaa oli pitkän aikaa niin paljon, että Timo harkitsi soittamisen lopettamista ja keskittymistä kokonaisvaltaisesti yritystoiminnan pyörittämiseen. Siteet musiikin tekemiseen Sallan kanssa ovat kuitenkin niin vahvat, ettei lopettaminen tuntunut realistiselta vaihtoehdolta. Tällä hetkellä Timo ja Salla pyrkivät luomaan yritystoiminnalle uutta suuntaa Sallan musiikin avulla.

Juhanin yritystoiminta elää parhaillaan kasvunvaihetta. Levy-yhtiön ulkoistamissopimuksen vuoksi toiminta on pysynyt toistaiseksi maltillisena eikä omiin artistijulkaisuihin ole ollut mahdollisuutta. Yritys on kuitenkin ensimmäisten vuosien aikana saavuttanut mainetta ja verkostoitunut alalla kiitettävästi. Juhani uskoo siihen, että yritys julkaisee lähivuosina menestyslevyjä ja onnistumisen tunteet tulevat olemaan vastaavanlaisia kuin levy-yhtiön palkollisena työskennellessä.

Sekä Timo että Kristiina korostavat yritystoiminnan opettaneen ensisijaisesti vastuuta. Verrattuna aiempaan muusikon elämään, yritys sitouttaa tekemään asiat viimeistellen ja kantamaan vastuun lopputuloksesta niin omalta kuin koko työryhmän osalta. Kristiinalle yrittäjäyys on hieno asia, joka on merkittävästi pitänyt yllä omaa hyvinvointia. Timolle kokee yrittäjäyden antavan vastuun lisäksi vapautta, sillä yrittäjänä voi keskittyä haluamiinsa projekteihin eikä joudu toimimaan omien arvojensa vastaisesti. Juhani sanoo olevansa yrittäjänä vielä nuori, eikä sen vuoksi voi sanoa oppineensa vielä paljoa. Nykyinen hektinen työnkuva on osoittanut Juhanille kuitenkin sen, ettei tule hätkähtää pienestä: jokainen päivä voi tuoda jotain hämmästyttävää uutta.

5.2 Muusikkoidentiteetin ilmeneminen

Muusikkoidentiteetin rakentumista tarkastellaan tässä luvussa modernin ajan sosiologisen subjektin näkökulmasta. Etenkin muusikoksi kehittymistä voidaan hahmottaa sosiologisen subjektin avulla. Yksilön käsitys itsestään muusikkona muotoutuu pitkässä prosessissa, jossa ympäröivällä kulttuurilla ja sen tarjoamilla vuorovaikutussuhteilla on merkittävä rooli. Tässä analyysiluvussa pyrin nostamaan muusikkouteen vaikuttaneita tekijöitä ja viiteryhmiä sekä kuvaamaan tilanteita, joissa muusikkoidentiteetti on näyttäytynyt vahvana.

Juhanin, Kristiinan ja Timon musiikillinen tausta oli melko samankaltainen. He olivat kaikki aloittaneet musiikin harrastamisen lapsena ja musiikin rooli on ollut merkittävä kasvutarinassa aikuiseksi. Ensimmäinen musiikillinen yhteisö onkin siis löytynyt varhain joko musiikkiopistosta tai kuten Kristiinan ja Timon tapauksessa kotoa.

”Muusikoksi mä päädyin tavallaan semmoisesta intohimoisesta harrastuksesta -- se alkoi sitten oikeastaan niinkin erikoisesta paikasta kuin rippikoulusta. Rippikoulussa näin ja kuulin kun säestettiin kitaralla lauluja -- ja jotenkin siinä, tapahtui semmoinen naksahdus et tämä, tähän pitää päästä et osaa säestää itseään ja laulaa” (Juhani)

”Se [= muusikkous] on varmaankin tullut isältä, koska mun isä on ammattimuusikko -- ja hän soitti lyömäinstrumentteja ja kiersi maailmaa erilaisten latinalais-amerikkalaisten bändien kanssa -- ja koko ikänihin kotona on sitten soinnut paljon eksoottista ja monipuolista musiikkia” (Kristiina)

”Musiikkihommiin mä lähdin sillein mukaan että, mun isä on ollut muusikko ja sillä on ollut oma bändi aikoinaan, silloin kun se vielä eli, niin pienestä asti [olen] itse soittanut ja käynyt musiikkiopistoja ja 7-vuotiaana aloittanut soittaa --” (Timo)

Kristiinan ja Timon kohdalla voidaan olettaa, että kotona kannustettiin musiikin harrastamiseen ja suhtautuminen musiikkiin on ollut avarakatseista ja suvaitsevaista. Lähipiirin musiikillinen vuorovaikutus on vaikuttanut positiivisesti musiikilliseen minäkehitykseen ja näin ollen myöhemmin muusikkoidentiteetin muotoutumiseen.

Juhanin ensimmäinen suhde musiikkiin alkoi lapsena musiikkiopistossa klassisen musiikin parissa. Juhani ei kuitenkaan muistele tuon musiikkisuhteen roolia merkittävänä:

”Ensin [oli] tämmöistä klassisen musiikin harrastusta ihan lapsena, klarinetin soittoa musiikkiopistossa innottomasti ylioppilasvuoteen saakka. Sitten ikään kuin ylioppilaskirjoitusten varjolla mä sitten lopetin sen -- se ei ollut koskaan semmoinen, siitä mä en ollut innostunut. Mutta mä kävin [soittotunneilla], jotenkin ajattelin että ehkä tästä on jotain hyötyä --” (Juhani)

Rippikouluikäisenä löytynyt hengellinen musiikki osoittautui sen sijaan suureksi innoittajaksi ja nuoren miehen musiikillinen kehitys lähti uuteen suuntaan yhtyetoiminnan myötä. Jätettyään yhtyeen vuosia myöhemmin Juhani havaitsi musiikillisen minänsä nauttivan enemmän sooloartistiudesta ja omien kappaleiden säveltämisestä.

Kristiinan ensimmäinen kosketus musiikkiin tuli kotoa. Kristiinan muusikkoidentiteetin kehittymisen kannalta vaikuttaisi olevan merkittävää, ettei hän ole opiskellut missään vaiheessa musiikkiopistoissa:

"Mulla itselläni ei ole varsinaista musiikkiopisto tai koulutaustaa vaan mä olen tämmöinen vanhan ajan jazz-kasvatti, että työtä tekemällä ja ammattilaisilta oppimalla yhteistyössä -- sillä tavalla mä oon kehittynyt ja saanut aika vapaasti sitten muokata ja muovautua omannäköiseksi jazz-laulajaksi" (Kristiina)

Musiikillisen kehityksen kannalta tärkeää oli, kun Kristiina kiinnitettiin 14-vuotiaana Big Bandin solistiksi. Vanhemmilta muusikoilta saatu kannustus tuntui hienolta ja Kristiina pääsi keikkailemaan aina pääkaupunkiseudulle asti. Kristiinan puheesta on kuultavissa kiitollisuus kokeneita Big Band -muusikkotovereita kohtaan, jotka "ottivat hänet huostaansa" ja luottivat Kristiinan taitoihin jazz-tulkitsijana. Big Band -levytysten myötä Kristiinan nimi tuli tutuksi muusikkopiireissä.

Myös Timolle koti tarjosi ensimmäisen musiikillisen yhteisön, jonka jälkeen soittoharrastus jatkui paikallisessa musiikkiopistossa. Esiintyvänä muusikkona Timo aloitti jo 16-vuotiaana soittaen eri yhtyeissä. Haastateltavien nuoruuden ja lapsuuden tärkeitä identiteetin rakentumiseen vaikuttaneita musiikillisia yhteisöjä ovat koti, musiikkiopisto, seurakunta ja erilaiset yhtyeet. Haastateltaville musiikillisen identiteetin eräänlainen vahvistuminen saattoi ilmetä hyvin pieneltä vaikuttavissa hetkissä:

"-- Oikeastaan tämä bändijuttu oli ainoa mikä merkitsi, ja se oli just se mistä mä olin sitten järjettömän innostunut. Koska sitten, sit mä löysin semmoiset valmiudet missä mä pystyin yhdistämään siihen astiset intressini eli, mä olin tykännyt aina kirjoittaa -

- ja sitten kun mä pääsin, alkoi tää omien laulujen kirjoittaminen niin sitten se oli semmoinen, kerta kaikkiaan upea maailma mikä mua innosti ihan valtavasti silloin nuorena” (Juhani)

”-- Vaikka mulle tarjottiin kyllä nuorena tyttönä iskelmämusiikki- ihan tämmöistä ison merkittävään suomalaisen levy-yhtiön tuotantotiimi tarjosi mulle et tule meille, me tehdään susta tämmöinen pop-iskelmätahti... Niin silloin -- mä koin kuitenkin et mä oon jazz-laulaja ja mä haluan tehdä tätä jazz- ja rytmimusiikkiuraa.” (Kristiina)

Vaikka sekä Juhani että Kristiina olivat harrastaneet musiikkia lapsuudesta saakka, tietynlainen musiikillinen identiteetti näyttäisi vakiintuneen kuitenkin lähempänä aikuisikää, kuten Hanifi (1998) esittää.

Musiikillisten yhteisöjen lisäksi positiivisen tunnustuksen saamisella vaikuttaisi olleen merkitystä muusikkoidentiteetin kehittämisessä. Kukaan haastateltava kertoi saaneensa tärkeää palautetta, joka oli kannustanut ponnistelemaan eteenpäin muusikon uralla. Juhanielle tämä tunnustus oli levy-yhtiön myöntymys jatkaa soololevyjen julkaisua huonosti myyneen ensisinglen jälkeen. Kristiinan muusikkoidentiteetin muodostumisessa käänntekevä hetki oli voitto valtakunnallisessa laulukilpailussa, jonka jälkeen Kristiinan kanssa halusivat tehdä yhteistyötä useat tunnetut artistit. Timon muusikkoidentiteetti puolestaan tuntui saaneen vahvistusta viime aikoina Sallan suosittujen sävellyskonserttien myötä, kun pariskunta on päässyt esittämään omaa musiikkiaan. Myös Hirvonen (2003) mainitsee tunnustuksen saamisen olennaisena osana musiikillisen identiteetin rakentumisprosessia.

5.3 Yrittäjäidentiteetin muodostuminen

Koska totesin aiemmin luvussa 3.3 lähdekirjallisuudesta löytyneet yrittäjäidentiteettiä kartoittavat mallit riittämättömiksi, tässä luvussa tarkastellaan yrittäjäidentiteettien muodostumista niin yrittäjien kerronnan kautta kuin erilaisten identiteetikäsitysten näkökulmasta. Analyysin on tarkoituksena selvittää, kuinka Kristiina, Timo ja Juhani identifioituvat yrittäjinä ja kuinka yrittäjäidentiteetin persoonallinen ja sosiaalinen puoli kuuluu kertomuksessa. Tarkastelussa on hyvä pitää mielessä myös yrittäjyyden kestojen erot: Kristiina on toiminut yrittäjänä yli 20 vuotta, Timo noin 15 vuotta ja Juhani pian kolme vuotta.

Kertomusten perusteella vaikuttaa, että ensimmäinen yrittäjäidentiteetin ilmeneminen on tapahtunut yritystoimintaa suunniteltaessa ja yritystoimintaa perustettaessa. Kristiinan yrittäjäidentiteetti näytti hahmottuvan heti Yhdysvaltoihin tehdyn opintomatkan jälkeen:

"Tämän kahden kuukauden matkan jälkeen mä päätin että okei, mä perustan sen firman. Ja mä tein semmoisen oman agendan eli asialistan että mitä kaikkea haluan tehdä tämän oman yritykseni puitteissa." (Kristiina)

Vahvistusta yrittäjäidentiteetille Kristiina haki keskustelemalla musiikkialalla toimivien tuttujen yrittäjien kanssa sekä käymällä yrittäjäkurssin. Kristiina toteaa yrittäjäkurssin karistaneen pian turhat luulot pois ja vahvistaneen käsitystä siitä, millaisesta työmäärästä on kyse. Oman artistiuransa kehittämisen lisäksi Kristiina koki, että yrittäjyyden avulla suomalaiseseen musiikkibisneskulttuuriin voisi tuoda sellaisia asioita, joita se kaipasi – näitä asioita oli etenkin koulutuksen lisääminen kevyen musiikin puolelle. Kristiinalle yrittäjyys edustaa koko elämän kestäväää uraa, jonka puitteissa voi järjestelmällisesti kehittää ja laajentaa toimintaansa sitä mukaa kun kyvyt ja taiteellinen persoona muuttuvat.

Juhanille yrittäjyyteen ja bisnekseen kasvaminen tuli vaivihkaa oman muusikkouran ja sen jälkeisen tuottajan työn kautta. Juhanin mukaan varustautuminen yrittäjyyteen alkoi osittain tiedostamattomasti jo 15 vuotta sitten, kun hän perusti ensimmäisen studiotilansa. Päätös yrittäjyydestä kypsyi vuosien mittaan tuotantotehtäviä sisältävässä työympäristössä: Juhani sanoo mielellään käyneen usein, millaisessa elämäntilanteessa olisi jos levy-yhtiön listoille otettu menestyksekkäs artisti olisikin ollut hänen oman yrityksensä löytö. Sopivan tilaisuuden tullen Juhani teki ratkaisevan päätöksen ja irrottautui yrittäjäksi. Juhanin yrittäjäidentiteetti tuntuu heränneen jo levy-yhtiössä työskenneltyjen vuosien aikana kehittyen edelleen silloin kun hän ryhtyi hoitamaan työtehtäviään oman yrityksensä kautta. Ensimmäiset vuodet ovat vahvistaneet yrittäjäidentiteettiä entisestään: Juhani on pyrkinyt kasvattamaan yritystoimintaansa aktiivisesti ja irtisanoi sitovan yhteistyösopimuksen entisen työnantajansa kanssa tehden enemmän riskejä sisältävän sopimuksen uuden kumppanin kanssa.

Timon yrittäjäidentiteetti muodostui päätöksestä perustaa yhteeseen ympärille yritys. Päätöksen takana oli toiminnan järjeistäminen: yrityksen kautta laskutus selkiintyi ja soittajat saivat oikean korvauksen työstään. Timon mukaan käytännön järjestelyjen ohella taustalla kyti myös bisnesajatus, sillä yrityksen myötä yhteeseen tuote pystyttiin paketoimaan houkuttelevammaksi tarjoukseksi ja sen myynti helpottui. Yrityksen toiminta onkin pysynyt melko samanlaisena. Timo kantaa yhä suurimman vastuun taloudellisesta puolesta. Timolle yrittäjyys ja sen myötä kehittynyt yrittäjäidentiteetti ovat rikkaus, joiden avulla on oppinut näkemään omaa alaansa monelta suunnalta ja pystynyt kehittämään itseään sekä muusikkona että yrittäjänä.

Identiteetin persoonallista puolta tarkasteltaessa yrittäjyyden kestolla on selvästi vaikutusta haastateltujen kerrontaan. Tarinansa perustella Kristiina tuntuu omaavan hyvin vahvan yrittäjäidentiteetin. Hän on toiminut yli kahdenkymmenen vuoden ajan yrittäjänä monissa eri projekteissa, jotka ovat olleet hyvin mielekkäitä ja joissa Kristiina on saanut hyödyntää taiteellista osaamistaan. Kristiinalle yritystoiminta

edustaa edelleen vahvasti hänen persoonansa jazz-artistina. Juhanin yrittäjäidentiteetti on rakentunut vahvan työkokemuksen pohjalle, mutta yritystoiminnan nuoresta iästä johtuen Juhani kuvaa olevansa yrittäjänä vielä varovainen ja pragmaattinen. Timon yrittäjäidentiteettiä on jopa mahdoton erottaa hänen muusta elämästään ja sen tarjoamista identiteeteistä. Yritystoimintaa on alusta saakka harjoitettu yhdessä puolison kanssa ja yritys on vaihtanut toimipaikkaa perheen muuton mukana. Timon kohdalla yrittäjäyys on ollut ammatti ja elämäntapa, joka on elänyt perheen mukana ollen välillä suuremmassa, välillä pienemmässä roolissa.

Yrittäjäidentiteetin sosiaalista puolta pohdittaessa ympäristön vaikutus ja rooli on kiinnostava. Etenkin yrityksen perustamisvaiheessa vuorovaikutuksella muiden kanssa näyttäisi olevan keskeinen rooli yrittäjäidentiteetin kehittämisessä. Kaikilla haastatelluilla yrittäjällä oli taustallaan vaikuttavia henkilöitä, joilta saatu esimerkki ja tuki tunnustettiin merkittäväksi. Kristiina rohkaisua toivat opintomatalla käydyt keskustelut sekä kotimaassa ollut verkosto, Timolle Sallan isän yritystoiminta oli esimerkillinen innoittaja ja Juhanin apuna oli ystävistä koottu neuvonantajaryhmä. Kaikki vuorovaikutus ei ollut kuitenkaan yksinomaan positiivista. Yrittäjät joutuivat yrityksen alkuvaiheilla kohtaamaan negatiivista palautetta niin muusikoilta kuin alalla toimivilta yhteistyökumppaneilta:

"-- Silloin aluksi kun perusti yrityksen, niin siinä tuli kyllä semmoinen, vedettiin semmoinen väliseinä -- siihen sosiaaliseen tilanteeseen mukaan. -- Että ei ollut enää niinku samalla [muusikko], et sitten on vähän semmoinen isäntä-renki". (Timo)

"-- Se et joku laulaja perustaisi, jazz-laulaja perustaisi firman, niin se ei ollut ihan normaalia. Tietenkin kun mä olin XX:n tällöinen iskelmätallissa oleva vähän erilainen solisti joka teki erikoiskeikkoja, niin kyllähän sieltä aluksi vähän vastusteltiin -- ja kyllähän ne pelotteli et oletko sä nyt ihan varma et sä haluat itse yrittäjäksi --"
(Kristiina)

Timon ja Kristiinan kuvaukset tuntuvat osoittavan, ettei yrittäjäyys musiikkialalla vielä parikymmentä vuotta sitten ollut yleinen vaihtoehto. Timo havaitsi muutoksen

yhtyetovereissaan: yrityksen perustamisen jälkeen muut yhtyeen jäsenet kokivat olevansa eriarvoisia Timoon ja Sallaan nähden, jolloin tyytymättömyys uuteen tilanteeseen purkautui muuttuneena käytöksenä. Kristiina puolestaan koki vastustusta ohjelmatoimistoltaan, joka pelkäsi yritysten ajautuvan kilpailutilanteeseen. Lisähaasteita yrittäjäidentiteetin muodostumiseen toi ajan yleinen ilmapiiri, joka ei nykypäivään verrattuna ollut kummankaan mielestä erityisen yrittäjämyönteinen. Yrittäjäidentiteetin vakiinnuttaminen onkin edellyttänyt hankalista sosiaalisista tilanteista selviytymistä ja omaan arvomaailmaan tukeutumista ympäristön ollessa epäsuotuisa.

Aineistoni pohjalta identiteetin sosiaalisen ulottuvuuden tarkastelun kohteeksi voidaan ottaa se, samaistuvatko musiikkialan yrittäjät muihin yrittäjiin. Haastattelun aikana pyysin haastateltavia miettimään, millaisina yrittäjinä he näkevät itsensä. Kristiina ja Juhani vastasivat kysymykseen kuvaamalla luonteenpiirteitään, jotka osoittavat heidän mielestään sopivan yleisenä pidettyyn yrittäjän rooliin (vrt. piirreteoria). Luonteenpiirteiden listaus heijastanee yhteenkuuluvuutta, jolla haastatellut perustelevat olevansa ”samanlaisia kuin toiset yrittäjät”. Timo puolestaan aloitti vastauksensa pienen pohdinnan jälkeen sanomalla:

”En mä o sellainen niinku yrittäjä-yrittäjä” (Timo)

Timon vastauksesta voisi päätellä, että hänellä on mielessään tietty malli yrittäjyydestä, jota hänen yritystoimintansa ei edusta eikä mahdollisesti tule koskaan edustamaankaan. Timo ei ota vastauksessaan kantaa siihen millaista tämä niin sanottu malliyrittäjyys on. Lausahduksen perusteella ei kuitenkaan tule tulkita Timon epäonnistuneen yrittäjänä: myöhemmin vastauksessaan hän sanoo omaavansa sellaisia luonteenpiirteitä, jotka hän näkee yrittäjyydessä hyveenä ja joita voidaan liittää onnistuneeseen yrittäjyyteen. Näin voitaisiin tulkita, että Timo kokee samaistuvansa muihin yrittäjiin, vaikka myöntää samalla oman yritystoimintansa erityislaatuisuuden.

5.4 Muusikko- ja yrittäjäidentiteetin yhteensovittaminen

Aikaisemmat analyysiluvut keskittyivät haastateltujen yrittäjien muusikko- ja yrittäjäidentiteetin rakentumisen tarkasteluun. Yrittäjätarinoiden analyysin pohjalta on voitu havaita, että jokaiselle haastatellulle on musiikin harrastamisen ja muusikkona työskentelyn myötä muotoutunut muusikkoidentiteetti. Myöhemmin yritystoimintaa perustettaessa ja yrittäjänä toimiessa rinnalle on rakentunut yrittäjäidentiteetti. Koska haastateltujen nykyinen toimenkuva koostuu näiden kahden identiteetin yhdistämisestä, tässä luvussa on tarkoituksena tarkastella kuinka muusikon ja yrittäjän identiteettikäsitteet sopivat yhteen ja kuinka niiden keskinäinen vuorovaikutus näkyy yrittäjien elämässä. Muusikkouden näkymistä yritystoiminnassa havainnoidaan myös ammatillisen identiteetin näkökulmasta.

Haastattelutilanne rakentui niin, että yrittäjät kertoivat aluksi elämäntarinaansa vapaasti aloittaen lapsuuden musiikkiharrastuksista ja siirtyen siitä kohti työvuosia ja yrittäjänä toimimista. Kertomukset päättyivät nykypäivän kuvaukseen ja tulevaisuuden suunnitelmiin ja haaveisiin. Haastattelun loppupuolella pyysin yrittäjiä vielä pohtimaan, kokivatko he yrittäjyyden muuttaneen suhdetta musiikkiin. Vastauksista löytyi hämmästyttävän paljon samoja piirteitä:

"-- Kun käyttää aikaa siihen yritystoiminnan pyörittämiseen niin onhan se pois siitä muusikkouden kehittämisestä -- että siinä on valitettavasti käynyt niin, että on huonompi, muusikko" (Timo)

"-- Se on, sillein vähän vaarallista artistin kannalta että, kun itse myöskin on yrittäjä ja kouluttaja ja näin, niin helposti se työmäärä, joka vaaditaan siihen kaikkeen muuhun säälään, niin se vähän syö sitä artistin omaa uraa" (Kristiina)

"Se on ollut yks raskaimpia asioita tässä... Kyllä mä semmoista muusikon tointa oon pikkaisen voinut tässä harrastaa -- mutta siis tämmöisen luovuuden, niin sen se on jotenkin nitistänyt" (Juhani)

Jokainen yrittäjä koki yrittäjyyden vaikuttaneen jossain määrin kielteisesti omaan muusikkouraan ja näin myös muusikkoidentiteetin kehittymiseen. Pääasiassa yrittäjien suhde musiikkiin tuntui kärsineen ajan puutteen takia. Yritystoiminnan pyörittämiseen liittyvät hallinnolliset tehtävät vievät aikaa, ja tuo aika on usein pois itsensä musiikillisesta kehittämisestä. Jatkuva ajan puute aiheuttaa myös luovuuden puutetta: Juhani kuvaa, että vaikka aikaa ja voimia uuden luomiseen joskus olisi, ”pään asento ei ehdi muuttua semmoiseen”. Toisaalta muusikkoidentiteetissä koettu muutos ei esiintynyt pelkästään huonona asiana:

”Mä oon ehkä sillain aika semmoinen puuhakas ja työteliäs, tai sellainen toimelias luonteeltani, mä oon tajunnut että se... se pelkkä musiikki jotenkin ei olisi ehkä riittänyt täyttämään sitä mun kaikkea toimeliaisuutta.” (Juhani)

”Mun olisi hirveän vaikea kuvitella että olisin muusikko, joka tekisi jonkun toisen myymiä keikkoja, että mä odottaisin viimeiseen asti että saisin jotain tietoa milloin pitää lähteä, mitä siellä on, ja sitten mä lähtisin sieltä kotiin jotenkin tyytyväisenä että, oli ihan kiva keikka -- se varmaan liittyy just sellaiseen vallantunteeseen, että on kiva kun tietää.” (Timo)

Yrittäjät tuntuivat hyväksyneen sen, ettei muusikkouden kehittämiseksi ole enää vastaavanlaisia resursseja kuin aiemmin. Yrittäjyyden avulla he ovat kuitenkin voineet tuoda esiin muita vahvuuksiaan, ja yritystoiminta on tuonut elämään mielekkäitä piirteitä, joita haastateltavat arvostivat muusikkouden heikkenemisen uhalla.

Muusikon ja yrittäjän identiteetin yhteensovittamisessa vaikuttaisi erottuvan Hallin (1999) esittämä postmodernin subjektin identiteettikäsitelmä. Tässä tapauksessa subjekti ottaa eri identiteettejä eri aikoina eivätkä nämä identiteetit ryhmitä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi edustamaan yksilön eheää minäkäsitystä. Subjekti koostuu monista erilaisista identiteeteistä, jotka saattavat olla yhteensopimattomia toisiinsa nähden. Muusikkouden ja yrittäjyyden voi olettaa vaativan melko erilaista persoonallisuutta, joka heijastuu yksilön arvomaailmaan saakka. Postmodernin

subjektin identiteettikäsitys selittää kuinka ihminen samaistuu hyvinkin erilaisiin rooleihin.

Kristiinan puheesta eri identiteettien ja identifikaatioiden välillä sukkulointi havainnollistunee parhaiten. Kristiina kuvaa yrittäjyyden olevan ikuista balanssin hakemista, jossa vuosi jakaantuu eri työtehtävien mukaan. Työtehtäviin sisältyvät oma konsertti- ja kiertuetoiminta, lastenfestivaalin tuottaminen ja viihdealan koulutusten järjestäminen. Kristiina kertoo, kuinka koulutukset on jaettu intensiivivaiheisiin ja vapaampaan opiskeluun niin, että hänellä on pidempi aika vapaata opetuksesta. Tuota aikaa hän voi käyttää oman artistiuransa kehittämiseen, kiertueiden suunnitteluun ja esiintymiseen. Koska lastenfestivaali osuu aina ennalta määrättyyn ajankohtaan, Kristiina jaksottaa aikataulunsa niin, että hän pääsee tekemään näitä kolmea eri roolia sopivassa määrin. Kristiina tuntuu pitävän eri identifikaatioiden välillä liikkumista elämäntapana: tietyn aikaa vuodesta hän identifioituu enemmän yrittäjäksi ja muulloin taas muusikoksi.

Ammatillisen identiteetin näkökulmasta muusikkous ja muusikkoidentiteetit näkyivät yrittäjien nykytoiminnassa vaihtelevalla tavalla. Timon ja Kristiinan yritystoiminta sisältää jatkuvaa muusikkona toimimista: Timo konsertoi vaimonsa yhtyeen kera ja Kristiina esiintyy niin kotimaassa kuin ulkomailla tehden yhteistyötä ulkomaisten muusikoiden kanssa. Kumpikin korostaa yrittäjyyden lisänsen vastuuta tuotteen sisällöstä ja tuoneen äärimmäistä sitoutuneisuutta tekemiseen. Ennakkovalmisteleva työ on tehtävä perusteellisesti jotta yleisö ja tilaaja ovat tyytyväisiä, sillä jokainen esiintyminen on myyntitilanne seuraavaa varten. Kristiina sanoo tarkastelevansa muusikon rooliaan yrittäjänä aiempaa enemmän. Kaikkiin mahdollisiin projekteihin ei voi lähteä mukaan, sillä esiintymistilaisuuksia tulee harkita sekä oman artistibrändin että yrityksen kokonaisbrändin kannalta.

Kristiinan ja Timon mielestä yrittäjyys on kuitenkin mahdollistanut juuri sellaisten projektien tekemisen, joita on halunnut tehdä. Vaikuttaisi siltä, että ammatillisen

identiteetin näkökulmasta Timon ja Kristiinan muusikkoidentiteetit eivät ole muuntuvia ja jatkuvasti uudelleenmäärittyviä, vaan yritystoiminta pohjautuu vahvasti heidän musiikilliselle osaamiselleen ja sen toteuttamiselle.

Ammatillisen identiteetin näkökulmasta Juhaniille suurin muutos muusikkoidentiteetissä tapahtui jo edellisen työnantajan palveluksessa: työn sisällön vaatiessa paljon muunlaista osaamista ei oman muusikkouden kehittäminen tai artistiuran edistäminen ollut enää avainroolissa. Vuodet tuottajana ovat pitäneet kuitenkin tiiviisti kiinni musiikinteossa. Kustannustoiminnan vuoksi suuri osa nykyisestä työstä on artistien valmentamista, jossa Juhani pääsee näyttämään laulunkirjoittajan taitojaan. Valmennustoimintaa Juhani pitääkin merkityksellisenä:

"-- Mä tykkään niistä prosesseista mistä sitten kun ihmiset rupee oppimaan niin musta on ihan mahtavaa, että nyt tuo on tajunnut tämän jutun ja nyt se, musta on ihan hienoa siirtää semmoinen tieto tai perinne minkä on itse saanut, itselleen opittu ties mitä kautta niin sitten -- näkee et nyt joku tyyppi saa siitä ja soveltaa sitä sitten itse ja siitä lähtee kasvamaan joku uusi taiteellinen ilmaisu." (Juhani)

Kustannustoiminnan kautta Juhani pystyy siirtämään omaa musiikillista osaamistaan nuoremmille sukupolville ja nauttimaan siitä, miten nuoret muusikot luovat uutta hänen oppiansa avulla. Juhani ei kuitenkaan tyystin ole hylännyt artistiuraansa. Hän sanoo pitävänsä yhä suunnattomasti esiintymisestä ja pyrkii ylläpitämään omaa muusikkouttaan keikkailemalla liikenevän ajan puitteissa. Tavoitteena on julkaista tulevaisuudessa oma levy, mutta comeback ei ole toistaiseksi ajankohtainen: Juhani kokee, että hänellä on liian paljon menetettävää jos levy osoittautuu "jonninjoutavaksi". Juhaniin muusikkoidentiteetissä tapahtunut muutos näyttäisi ilmenevän tietynä arvostuksena, jota hän nauttii työssään artisti- ja tuottajavuosien jälkeen. Juhaniin taitoihin laulunkirjoittajana luotetaan, hänen mielipidettään tiedustellaan ja musiikkialan toimijat haluavat tehdä hänen kanssaan yhteistyötä. Ammatillisen identiteetin näkökulmasta Juhaniin muusikkoidentiteetissä voidaan nähdä dynaamisia piirteitä. Oma artistiura ei ole enää työnkuvan keskiössä, mutta muusikkouden muuntuminen on auttanut Juhania eteenpäin työuralla.

6 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tutkin musiikkialalla toimivien yrittäjien yrittäjäpolkuja ja identiteetin rakentumista muusikkouden ja yrittäjyyden välisessä suhteessa. Yrittäjäpolkuja analysoin Vilkon omaelämäkerrallisen kerrontaskeeman avulla, jolloin tarinoista nousi esiin yritystoimintaa taustoittavat tapahtumat ja motiivit, yrittäjien kokemat haasteet ja onnistumiset sekä pohdinta yrityksen nykytilasta ja tulevaisuudesta. Tämän lisäksi analyysi sisälsi pohdinnan yrittäjyyden kokemuksista, joiden tarkoituksena on kuvastaa mitä yrittäjät ovat kokeneet saaneensa yrittäjyydeltä. Yrittäjien identiteettiä tarkasteltiin muusikkoidentiteetin ilmenemisen, yrittäjäidentiteetin muotoutumisen ja muusikko- ja yrittäjäidentiteettien yhteensovittamisen näkökulmista. Aineistosta löytyneitä identiteettiä kuvaavia kertomuksia verrattiin lähdekirjallisuudesta löytyneisiin identiteetikäsitteisiin: identiteetin historialliseen kehitykseen, identiteetin sosiaaliseen ja persoonalliseen konstruktion sekä ammatilliseen identiteettiin.

Yrittäjäpolkujen tarkastelun keskeisin tieto liittyi yrittäjyyden valintaan: kaikki haastateltavat kokivat yrittäjyyden tarjoavan heille mielekkään työn, jossa he saavat toteuttaa itseään ja samalla mahdollisesti taiteellista osaamistaan. Yrittäjyyden valintaa kuvattiin elämäntavaksi (Kristiina), työkaluksi tai toimintatavaksi (Timo) ja itsellisen turvan saavuttamiseksi (Juhani). Yrittäjyyteen ohjaavista motiiveista (Niittykangas 2003) haastatellut edustivat sekä työntö- että vetohypoteesien esimerkkejä. Kristiinan motiivit olivat positiivisia eli yrittäjyyteen vetäviä: yrittäjyys oli keino saavuttaa tavoitellut asiat, toteuttaa itseään ja hallita omaa elämäänsä haluamallaan tavalla. Timolle yrittäjyyden motiivit olivat enemmän työntäviä: koska yhtyeen palkat maksettiin toistuvasti väärin, oli löydettävä toimintatapa, joka vähentäisi ylimääräistä työtä. Yrittäjyys tarjoutui tähän selkeimpänä ratkaisuna.

Juhania yrittäjyyteen näyttäisivät ohjanneen sekä työntö- että vetohypoteesit. Edellinen työ ei enää tuntunut tyydyttävältä ja Juhani pelkäsi tulevansa irtisanotuksi yritysfuusioiden jälkeen. Yrittäjyys ja sen sisällön tuomat haasteet olivat pidemmän aikaa tuntuneet mielekkäimmältä vaihtoehdolta tulevaisuutta ajatellen.

Kun haastateltavia verrataan Lähteenmäen (1997) esittämiin tulkintoihin yksilöiden eri elämänvaiheiden vaikutuksesta yrittäjyyspäätökseen, saadaan esimerkkitapaukset kummastakin näkökulmasta: yksilöiden ohjautumisesta yrittäjyyteen työuran alkuvaiheilla sekä työuran myöhemmässä vaiheessa. Kristiina ja Timo olivat yritystä perustaessaan alle 30-vuotiaita muusikoita, jotka rohkaistuivat luomaan liiketoiminnan osaamisensa ympärille. Juhani puolestaan oli pitkään musiikkialalla työskennellyt, työuransa loppupäätä lähestyvä henkilö, joka halusi kokeilla vielä jotain uutta. Juhanin tietämys toimialasta ja verkostojen määrä toimivat vakuutena sille, että hänellä on edellytykset menestyä yrittäjänä.

Yrittäjäpolkujen analyysistä voidaan kokoavasti nostaa esiin joitakin syitä miksi muusikkotaustaiset henkilöt hakeutuvat yrittäjiksi. Näitä olivat halu toteuttaa itseään ja osaamistaan, halu toimia omilla ehdoilla sekä tahto löytää parempi työkalu toiminnan ylläpitämiseksi. Muu analyysin tarjoama informaatio - yritystoiminnan haasteet ja onnistumiset, oma pohdinta yrittäjyydestä ja sen opetuksista - on narratiivis-elämäkerrallisessa viitekehyksessä tapahtuvaa subjektiivista kuvausta, jonka tarkoituksena on havainnollistaa yritystoiminnan kulkua. Jo haastateltavien pienestä määrästä voi päätellä, ettei yrittäjäpolkujen informaatio ole yleistettävää tietoa yrittäjyydestä. Tämä oli toisaalta oletettavissa, sillä lähdeaineistosta selvisi, että yrittäjyyden käsite itsessään on monitahoinen (Niittykangas 2003) eikä yrittäjyydelle ole olemassa yhdenmukaista kuvausta (Hytti 2003). Usein käsitykset yrittäjyydestä ja sen merkityksestä ovatkin sidoksissa tutkijan omiin kiinnostuksen kohteisiin (Niittykangas 2003, 24). Tässä tutkimuksessa esitelty yrittäjyys on pienyrittäjien yksilöllistä toimintaa, jota ohjaavat pitkälti henkilöiden itse tekemät ratkaisut ja jolloin siitä saatava tieto on lähes yksinomaan performatiivista.

Koska tutkimukseen valitut yrittäjät olivat aiemmin toimineet muusikoina, oletettiin että heille kaikille oli muotoutunut muusikkoidentiteetti. Muusikkoidentiteetin rakentumista tarkasteltiin sosiologisen subjektin näkökulmasta, jossa yksilön identiteetti muotoutuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa minän ja ulkopuolisten yhteisöjen kanssa. Näitä yhteisöjä olivat perhe, musiikkiopisto, yhteytoiminta ja seurakunta. Muusikkoidentiteetti oli alkanut kehittyä jo varhaisessa lapsuudessa, jolloin Kristiina, Timo ja Juhani aloittivat musiikkiharrastuksen. Tuolloin vaikuttavimmat yhteisöt olivat perhe ja musiikkiopisto. Muusikkoidentiteetti vahvistui tyypillisimmin teini-iässä, jonka jälkeen musiikkiin suhtauduttiin "ammattimaisemmin": Kristiina ja Timo aloittivat yhtyemuusikoina jo 14-16-vuotiaana, Juhani hieman yli 20-vuotiaana. Muusikkoidentiteetin muotoutumisessa ympäristöltä saatu positiivisen tunnustus oli tärkeää. Ammatillisena identiteettinä muusikkous on osoittanut pysyvyyttä, sillä yritystoiminnan suunnittelua on ohjannut voimakkaasti muusikkoidentiteetin toteuttaminen (Kristiina ja Timo). Toisaalta muusikkoidentiteetti on ollut myös dynaaminen ja uudelleenmäärittyvä, mikäli sen muuttuminen on ollut ammatillisen kehittymisen kannalta merkityksellistä (Juhani). Muusikkoidentiteetin vakiintumisen jälkeen elämässä tapahtuneet muutokset, kuten yrittäjäyys, ovat uusia identiteettejä, jotka heijastuvat muusikkoidentiteettiin ja elävät sen rinnalla.

Kristiina, Timo ja Juhani olivat omaksuneet sekä muusikkoidentiteetin että yrittäjäidentiteetin ja he ovat yritystoiminnassaan sopeutuneet kumpaankin. Tätä päätelmää tukee se, että kukaan haastattelemistani yrittäjistä ei kokenut olevansa pelkästään muusikko tai pelkästään yrittäjä. Identiteettien näkyvyydessä oli eroja: Kristiinan yritystoimintaan liittyi kiinteästi hänen taiteellinen jazz-laulajapersoonansa samalla kun vuosien kokemus oli tuonut vahvan yrittäjäidentiteetin. Juhaniin muusikkoidentiteetti on nykyisin läsnä eniten muiden muusikoiden valmennustoiminnassa, yrittäjäidentiteetin vahvistuessa sitä mukaa kun yritys kasvaa. Kahden identiteetti-roolin yhteisvaikutuksen seuraukset oli

hyväksyty. Kaikki mainitsivat yrittäjyyden vievän aikaa musiikilta ja itsensä musiikilliselta kehittämiseltä, mutta yrittäjyyden tuoma lisäarvo elämään kompensoi tätä menetystä. Haastateltavat eivät suhtautuneet dramaattisen emotionaalisesti menetettyihin muusikkoaikoihin eikä kukaan tuntunut kaipaavan freelance-muusikkovuosiltaan mitään erityistä. Luovan muusikkoaineksen hiipuminen vaikutti tosin aika ajoin kaihertavan mieltä.

Kahden erilaisen identiteetin vuorottelu vahvistaa Hytin (2003) ajatusta yrittäjyydestä jatkuvasti muuttavana tilana, jossa yrittäjät voivat joustavasti ja jopa tiedostamattaan toimia eri rooleissa. Toisaalta samainen vuorottelu voidaan tulkita postmodernin subjektin (Hall 1999) ilmentymänä, jolloin identiteetti on lähtökohtaisesti hajaantunut. Hallin ajatus pirstaleisista identiteeteistä asettaa kaikki identiteetit samalle viivalle, jolloin mikään ei nouse toisen yläpuolelle. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että vaikka yrittäjät omasivat selkeän yrittäjäidentiteetin, muusikkous on ollut yrittäjyyttä ohjaava tekijä. Ilman muusikkoidentiteetin tuomaa varmuutta itsestä haastattelemani yrittäjät eivät olisi hakeutuneet yrittäjiksi. Vaikka he nykyään toimivatkin ”eri rooleissa”, muusikkous voidaan nähdä näistä kahdesta vahvempana ja tietynlaisena kantavana identiteettinä.

Tässä tutkimuksessa käytettiin narratiivis-elämäkerrallista tutkimusotetta. Tutkimusotteen valinnasta johtuen tutkimusaineisto koostui elämäkerrallisesti painottuneista kerronnallisista haastatteluista. Koin narratiivis-elämäkerrallisen painotuksen parhaimmaksi vaihtoehdoksi tutkimuskysymyksiäni ajatellen, sillä kertoessaan elämästään ihminen samalla puhuu elämänsä kokemisesta. Etenkin identiteetin tarkastelussa kokemuksellisuus on ensiarvoisen tärkeää. Muusikko- ja yrittäjäidentiteetit rakentuivat pitkin kertomusta ja poimin yrittäjien tarinoista ylös niitä kertomuksen osia ja teemoja, jotka kuvastivat mielestäni parhaiten näitä kahta identiteettiä.

Narratiivis-elämäkerrallisen aineiston validiteettiin liittyy kertojan valikoivuus. Haastateltavat puhuvat niistä asioista, joista he haluavat puhua (Saarenheimo 1991, Eskola & Suoranta 2008). He painottavat kertomuksissaan eri asioita ja samasta aihepiiristä kerrotut tarinat voivat tuottaa hyvinkin erilaista informaatiota. Omassa tutkimuksessani puheen valikoivuus ilmeni esimerkiksi silloin, kun haastattelussa tuli pohtia yrityksen kokemia haasteita: toiset kertoivat hyvinkin yksityiskohtaisesti yritystoiminnan ongelmista, toiset taas tuntuivat ohittavan kysymyksen ja keskittyivät enemmän yrityksen menestystekijöihin. Tilanne on ymmärrettävä, sillä ihmiset harvemmin haluavat keskittyä elämätarinassaan epämiellyttäviin kokemuksiin tai epäonnistumisiin. On myös mahdollista, että tällaiset tilanteet ovat unohtuneet. Tutkijana kiinnitin asiaan kuitenkin huomiota, sillä aavistelin, että haastateltavat kokivat kysymyksen arvottavana. Yritystoiminnan heikkouksista kertominen saattaisi paljastaa mahdollisen epäpätevyyden yrittäjänä. Oma tulkintani onkin, että tässä tapauksessa puheen valikoivuus liittyy tiettyyn yritystoiminnan ideologiaan: yrityksestä puhuttaessa ei haluta keskittyä sen kohtaamiin haasteisiin ja ongelmiin, vaan korostetaan ennemmin menestyksiä ja yrityksen saavuttamia triumfeja. Myönteisten kokemusten myötä toiminnan merkitys on myös itselle perusteltu.

Aineiston käsittelyn reliabiliteettiin vaikuttavat tekemäni ratkaisut tutkijana. Vilkko (1990) muistuttaa, että elämäkerrallista aineistoa tulee aina pitää kokonaisena samalla kun sitä tematisoidaan pienempiin osiin. Tutkijana koen onnistuneeni tässä tehtävässä, sillä tiivistetyissä yrittäjätarinoissa ja yrittäjäpolkujen analyysissä on käytetty laajalti haastattelussa esiin tullutta tietoa. Tiivistetyt tarinat lähetin myös yrittäjille itselleen tarkistettavaksi, jottei niissä ilmenisi asiavirheitä tai väärää informaatiota. Haastateltavien tekemät korjausehdotukset kirjasin valmiisiin tiivistelmiin.

Vaikka tutkimuskysymykseni huomioiden narratiivinen viitekehys tutkimukselle tuntui parhaimmalta, yrittäjäpoluista ja yrittäjyyteen johtavista syistä olisi varmasti

saatu tietoa myös perinteisen teemahaastattelun avulla. Nyt tutkimuksessani yrittäjäpolut kerrottiin osana haastateltavien elämäntarinaa, vastauksena kysymykseen ”kerro itsestäsi”. Syvemmäksi elämäkerralliseksi tutkimukseksi aineistoni olisi ollut liian suppea, sillä haastattelin yrittäjiä vain kerran. Varsinkin identiteetin tarkempaan hahmottamiseen useammasta haastattelukerrasta ei missään tapauksessa olisi haittaa. Jatkotutkimuksen kannalta olisikin kiinnostavaa haastatella isompaa otosta yrittäjiä ja tehdä useampia haastatteluja, joita voitaisiin teemoitella etukäteen (esimerkiksi ”muusikkous yrittäjyyden alussa ja nykyään”). Tutkimus olisi myös helppo laajentaa koskemaan muitakin luovia aloja ja pohtia, voidaanko muusikoista saatavaa tietoa rinnastaa muihin taiteilijoihin.

Eräs hedelmällinen tutkimusteema koskee mielestäni juuri taiteen ja yrittäjyyden välistä suhdetta. Jatkotutkimuksen kannalta kiinnostava kysymys olisi yksilön identiteettiin kytkeytyvien arvojen muotoutuminen. Taiteen tekemisen voidaan nähdä tuovan esiin niin kutsuttuja pehmeitä arvoja: luovuutta, estetiikkaa ja riippumattomuutta. Yrittäjyys puolestaan edustaa enemmän kovina pidettyjä arvoja, kuten rahan tekemistä ja voiton maksimointia. Jatkotutkimus voisikin keskittyä pohtimaan taiteen tekemisen ja yrittäjyyden arvomaailmojen yhteensovittamisen mahdollisia ristiriitoja. Onko yrittäjäksi lähtenyt taiteilija joutunut tinkimään arvoistaan? Vai ovatko taiteen tekemiseen kohdistuvat odotukset liian idealistisia pehmeine arvoineen, jolloin yrittäjäksi ryhtyessä roolin vaihtaminen ei käytännössä edellytä erityisempää arvomaailman muutosta?

Tutkimukseni pyrkimyksenä oli tuoda esiin yrittäjien näkökulma yrittäjyyteen. Seuratessani luovien alojen yrittäjyyteen liittyvää kirjoittelua ja keskustelua olen pannut merkille, miten yrittäjyyteen on suhtauduttu lähes kritiikittömästi kannustettavana vaihtoehtona. Luovuutta ja sen tuotteistamista on pidetty tulevaisuuden elinkeinoelämän voimavarana teollisuuden ja maatalouden työpaikkojen hävitessä Suomesta (Wilenius 2003). Tutkimukseni kuitenkin osoitti, että vaikka yrittäjät viihtyivät työssään ja kokivat voivansa toteuttaa itseään,

jokainen heistä koki musiikillisen ydinosaamisensa kärsineen yrittäjävuosien aikana. Tulevaisuutta ajatellen tulisikin luoda parempia edellytyksiä, joilla voitaisiin taata niin luovan tuotannon kuin kannattavan liiketoiminnan kehittäminen. En haluaisi kuvitella tilannetta, jossa meillä on läjäpäin yrittäjiksi lähteneitä muusikoita joilla ei ole lainkaan resursseja toteuttaa muusikkouttaan ja luovuuttaan.

Tutkimukseni toi uutta tietoa musiikkialan yrittäjistä ja yrittäjien identiteetin muodostumisesta. Itselleni tutkimusaihe oli kiinnostava, sillä se vahvisti joitakin ennakko-oletuksiani yrittäjyydestä, mutta toi myös samalla uutta näkökulmaa aiheeseen. Etenkin yrittäjäidentiteeteistä saatu tieto osoittautui jossain määrin etukäteisoletusteni vastaiseksi, sillä en osannut odottaa musiikkialan yrittäjien olevan niinkin yrittäjyysorientoituneita. Tutkimuksestani on hyötyä yrittäjäksi haluaville muusikoille, identiteettikysymysten kanssa painiville muille taidealojen yrittäjille ja mahdollisesti yksityisen sektorin palvelualoilla toimiville henkilöille.

8 LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1999. *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Apo S. 1990. Kertomusten sisällön analyysi. Teoksessa Mäkelä K. (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus, 62-79.
- Bruner J. 1986. *Actual Minds, Possible Words*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Eskola J. & Suoranta J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eteläpelto A. & Vähäsantanen K. 2008. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa Eteläpelto A. ja Onnismaa J. (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 26-49.
- Flick U. 2006. *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Hall S. 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Hanifi R. 1998. Musiikin tekijän ja kokijan tarina. Teoksessa Eskola K. (toim.) *Elämysten jäljillä. Taide ja kirjallisuus suomalaisten omaelämäkerroissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 379-434.
- Heikkinen H. L.T. 2001. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-kustannus, 116-132.
- Heikkinen H. L.T., Huttunen R. & Kakkori L. 1999. "Ja tämä tarina on tosi..." *Narratiivisen totuuden ongelmasta*. Tiedepolitiikka 25 (4), 39-52.
- Hirsjärvi S. & Hurme H. 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirvonen A. 2003. Pikkupianisteista musiikin ammattilaisiksi: solistisen koulutuksen musiikinopiskelijat identiteettinsä rakentajina. Oulun Yliopisto.
- Huhtanen K. 2004. Pianistista soitonopettajaksi. Tarinat naisten kokemusten merkityksellistäjänä. *Studia Musica* 22, Sibelius-Akatemia.

- Hytti U. 2003. *Stories of Entrepreneurs: Narrative Construction of Identities*. Turku School of Economics and Business Administration.
- Hyvärinen M. & Löyttyniemi V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvuori J. & Tiittula L. (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 189-222.
- Koiranen M. 1993. *Ole yrittäjä: sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys*. Helsinki: TT-kustannustieto.
- Laitinen A. 2002. Charles Taylor and Paul Ricoeur on self-interpretations and narrative identity. Teoksessa Huttunen R., Heikkinen H. L.T. & Syrjälä L. (toim.) *Narrative Research – Voices of Teachers and Philosophers*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 57-71.
- Lähteenmäki S. 1997. Yrittäjyys ihmisen elämän eri vaiheissa. Teoksessa Aaltio-Marjosola I. (toim.) *Organisaatio ja yrittäjyys*. Helsinki ; Porvoo: WSOY, 130-151.
- Niemi P. M. 2001. *Identiteetti, muutos ja toimintaympäristö*. Psykologia 1-2, 18-28.
- Niinikoski M-L. & Sibelius K. (toim.) 2003. *Kulttuuribusiness*. Helsinki: WSOY.
- Niittykangas H. 2003. *Yrittäjyys ja yrityksen toimintaympäristö*. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.
- Polkinghorne D. E. 1988. *Narrative Knowing and the Human Science*. Albany: State University of New York Press.
- Polkinghorne D. E. 1995. Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa Hatch J. A. & Wisniewski R. (toim.) *Life History and Narrative*. London: Falmer Press, 5-23.
- Ricoeur P. 1984. *Time and Narrative, Volume I*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ricour P. 1991. Narrative Identity. Teoksessa Wood David (toim.) 1991. *On Paul Ricoeur: narrative and interpretation*. London: Routledge.
- Ricoeur P. 1992. *Oneself as Another*. Chicago: University of Chicago Press.
- Roos J.P. 1988. *Elämäntavasta elämäkertaan*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Saarenheimo M. 1991. Elämäkertatutkimuksen eilistä ja nykypäivää. J.P. Roosin haastattelu. *Gerontologia* 4:310-315.
- Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

- Vilkko A. 1990. Omaelämäkertojen analysoiminen kertomuksina. Teoksessa Mäkelä K. (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus, 81-98.
- Vuokila-Oikkonen P. 2002. Akuutin psykiatrisen osastohoidon yhteistyöneuvottelun keskustelussa rakentuvat kertomukset. Acta Universitatis Ouluensis Medica, Oulun yliopisto.
- Wilenius M. 2004. Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana. Helsinki: Edita.

Internet-lähteet:

- Hyvärinen M. 2006. Kerronnallinen tutkimus. Saatavissa: www.hyvarinen.info
(tulostettu 15.5.2010)
- Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
(viitattu 31.3.2010)
- HS.fi. 2010. Opetusministeri Virkkunen patistaa korkeakoulutettuja yrittäjiksi. Helsingin Sanomien verkkolehti 17.8.2010. Viitattu 10.10.2010.
<http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Opetusministeri+Virkkunen+patistaa+korkeakoulutettuja+yrittajiksi/1135259408781>
- Luova Paja. Keski-suomalaiseen luovaan talouteen. Viitattu 20.10.2010.
http://luovapaja.fi/home_fi/etusivu

9 LIITTEET

LIITE 1. Haastattelukysymykset

Johdantokysymys: Kerro elämästäsi?

- 1) Kerro yritystoiminnastasi - milloin ja miten se alkoi, mistä syistä? (lisäkysymys: Push and pull -factors: oliko yrittäjyys ns. luontainen valinta vai ainoa vaihtoehto toteuttaa ammattia?)
- 2) Millaiset tapahtumat, tilanteet tai asiat ovat toimineet merkityksellisinä yritystoiminnassa? Voit miettiä positiivia ja negatiivia asioita.
- 3) Ketkä ihmiset ovat vaikuttaneet yritystoimintaasi? Perhe, (työ)yhteisö, mentori?
- 4) Millaisia haasteita tai onnistumisen kokemuksia olet kokenut toimiessasi yrittäjänä? (millaiset haasteet tai onnistumisen kokemukset ovat vaikuttaneet toimintaasi yrittäjänä?)
- 5) Miten koet muusikkoutesi yritystoiminnassa? Koetko itsesi erilaisena muusikkona, onko yrittäjyys muuttanut musiikkisuhdetta?
- 6) Millaisia ominaisuuksia yrittäjältä tarvitaan? Millaisena yrittäjä pidät itse itseäsi?